

[Uvodnik](#)

(Cvjetana Plavša-Matić)

[Civilno je društvo ključna poluga razvoja društvenog kapitala](#)

(Aleksandar Štulhofer)

[Mlađi i obrazovaniji ljudi spremniji su se angažirati za opće dobro](#)

Siniša Zrinščak

[Test za izračun socijalnoga kapitala u vašoj zajednici](#)

Lidija Pavić-Rogošić

[Pojmovnik civilnoga društva: socijalni kapital](#)

Vesna Dejanović

[Udruge izvješćuju s međunarodnih skupova](#)

[Rezultati istraživanja u Čakovcu i Donjem Miholjcu pokazuju da je društveni kapital povezan s materijalnim statusom](#)

Libby Cooper i Barry Knight

[Održivi razvoj moguć je isključivo u suradnji svih triju sektora: javnoga i privatnog sektora te civilnog društva](#)

Željko Bukša

[Kako sačuvati arhivsko gradivo organizacija civilnog društva](#)

Živana Heđbeli

[Pitate? Odgovaramo.](#)

Veronika Borčić

[Kako osigurati kvalitetu za neprofitne organizacije](#)

Morana Smodlaka Krajnović

[Novosti u izdavaštvu](#)

[Sa svih strana](#)

[MiTO PRIJAVLJUJEMO](#)

Uvodnik

Poštovane čitateljice i poštovani čitatelji,

u vrijeme kad se, kako kažu, sve vrti oko novca, odnosno kapitala, ovaj broj časopisa *Civilnodruštvo.hr* posvećujemo jednoj drugoj vrsti kapitala - društvenomu ili socijalnomu, koji se temelji na međusobnom povjerenju i suradnji među članovima i članicama neke društvene zajednice.

Dodana vrijednost vrlo kvalitetnim tekstovima naših poznatih stručnjaka i stručnjakinja o društvenome ili socijalnom kapitalu jest publikacija *Društveni kapital u Hrvatskoj*, nastala na temelju istraživanja gospođe Libby Cooper i gospodina Barryja Knighta iz britanske organizacije CENTRIS u sklopu potpore Odjela britanske vlade za međunarodni razvoj (DFID) djelovanju Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva. Istraživanje je provedeno u Čakovcu i Donjem Miholjcu, gradovima koji su na natječaju Nacionalne zaklade nagrađeni za dobru praksu u suradnji s građanima i udrugama što djeluju na njihovu području. Osim što je ustanovilo razinu razvijenosti društvenog kapitala u tim gradovima, istraživanje je Nacionalnoj zakladi pružilo praktičan instrument za ostvarivanje njezine misije - promicanja i razvoja civilnog društva u Hrvatskoj.

Cjelovit prikaz istraživanja, na hrvatskome i na engleskom jeziku, dostupan je na CD-ROM-u koji Vam darujemo s ovim brojem časopisa.

Osim o društvenome ili socijalnom kapitalu, moći ćete čitati i o socijalnom partnerstvu, a objavljujemo i izvješća udruga s međunarodnih konferencija na kojima su sudjelovale uz potporu Nacionalne zaklade te tekstove o sudjelovanju inozemnih stručnjaka u događajima što su ih organizirale hrvatske udruge, poput gostovanja Jeffreya Smitha.

Udruge, kao i druge organizacije civilnog društva, pravilnim čuvanjem arhivskoga gradiva mogu pridonijeti društvenom pamćenju, o čemu možete čitati u jednome od tekstova objavljenih u ovom broju. Time se šalje jasna poruka kako, sagledavajući svoju povijest i objektivno učeći iz nje, stvaramo čvrste temelju za bolju budućnost.

Na kraju, časopis donosi i članak o održivom razvoju te predstavlja dva važna dokumenta: Sustav kvalitete djelovanja za neprofitne organizacije i Vodič kroz fondove Europske unije.

Nadamo se da ćete tekstove objavljene u ovom broju sa zanimanjem pročitati te da ćete se, ako to već niste, odlučiti na pretplatu na časopis. Podsjećamo da je časopis *Civilnodruštvo.hr* dvojezični dvomjesečnik koji izdajemo i u elektroničkom obliku na internetskom portalu www.civilnodrustvo.hr, a kao tiskovina dostupan je isključivo u pretplati.

Na proljeće iduće godine organizirat ćemo i treći ciklus specifičnih edukacija čija je svrha poboljšati kvalitetu rada udruga i drugih organizacija civilnog društva. Pretplatnici na časopis edukacije mogu pohađati besplatno, prema rasporedu koji će biti pravodobno objavljen na internetskoj stranici Zaklade <http://zaklada.civilnodrustvo.hr>

Svjesni da ovako važan i sveobuhvatan časopis nije moguće uređivati bez povratnih informacija naših pretplatnika i šire zainteresirane javnosti, pozivamo Vas da nam u tome

pomognete te da nam svoje prijedloge i komentare pošaljete telefaksom na broj 01/23 99 111 ili e-poštom na adresu info@zaklada.civilnodrustvo.hr

Ugodno vam čitanje,

Cvjetana Plavša-Matić

Civilno je društvo ključna poluga razvoja društvenog kapitala

Autor: Aleksandar Štulhofer,
Filozofski fakultet, Zagreb

Nerazvijenost civilnog društva mnogi autori smatraju temeljnim problemom postkomunističkih zemalja. Promjena političkoga i gospodarskog režima i pripadajuća opsežna institucionalna reforma pokazala se - barem kratkoročno - nedovoljno djelotvornom i razvojno nedovoljno poticajnom. Nedostajući čimbenik, prema tim analizama, jest neformalni sustav građanske povezanosti i inicijativa, tj. ono što nazivamo civilnim društvom označujući time samoorganizaciju građana u dobrovoljna udruženja, nevladine organizacije, interesne skupine i znančke mreže. Upravo je deficit te samoregulacije i samoinicijativnosti, što smatramo naslijeđem komunizma, odgovoran za raširenu nesposobnost i korumpiranost administrativne i sudske vlasti te inertnost, apatičnost i cinični oportunistički građana. Usporedimo li prosječne vrijednosti tzv. indeksa korupcije u zemljama Europske unije, SAD-u i Australiji (7,8) i u zemljama srednje, istočne i jugoistočne Europe te bivšega Sovjetskog Saveza (3,5), potomje su znatno korumpiranije (*Transparency International*, 2000). Civilno bi društvo dakle moglo biti ključna poluga razvoja, a mehanizam njezina djelovanja opisuje teorija društvenog kapitala.

Što je društveni kapital?

Teorija o društvenom kapitalu (*social capital*) jedna je od najutjecajnijih i najpopularnijih koncepcija koje su se u prošlom desetljeću pojavile u društvenim znanostima. Pojam društvenog kapitala (u daljnjem tekstu DK) uvriježio se ne samo u znanstvenim raspravama već i u medijskim analizama društvene stvarnosti te u političkim programima i strategijama. Na čemu se temelji takav uspjeh znanstvene ideje kojoj mnogi kritičari zamjeraju nedovoljnu preciznost i teškoće s mjerenjem? Kako to da su je prigrlili podjednako i "lijevi" i "desni" političari? Naposljetku, kako to da društveni kapital poštuju i ekonomisti, tradicionalno neskloni kulturološkim objašnjenjima?

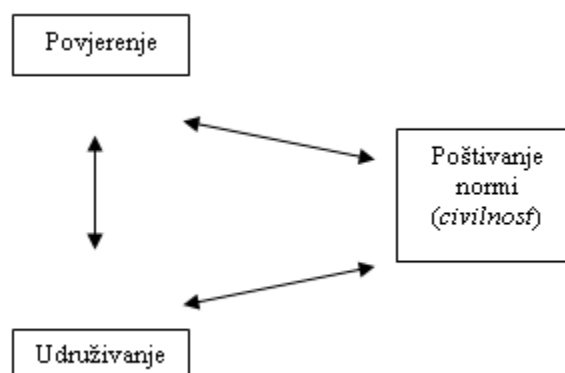
Odgovor se krije u analizama društvenoga i gospodarskog razvoja, koje su, osobito u slučaju nerazvijenih i zemalja u razvoju, ustanovile da kultura, tj. specifične norme i navike, igra važnu ulogu u transformaciji zemlje, često važniju od tehnologije i političke stabilnosti. Rečeno na drugi način, kulturni sustav neke zajednice može biti skup prepreka razvoju i stabilnosti ili pak generator (i potporanj) društvenog napretka i blagostanja. U prvom je slučaju riječ o zajednicama siromašnima društvenim kapitalom koje obilježava kronično zaostajanje u gospodarskome, društvenome i političkom razvoju. One naime nisu u stanju iskoristiti razvojne poticaje (poput međunarodnih kredita), među ostalim i zato što novac često završava na privatnim računima korumpiranih službenika, te ostaju zarobljene u visokim stopama kriminala i ostalih oblika društvene patologije, političkoj nestabilnosti

(nerijetko obilježenoj nasiljem) i trajnoj sučeljenosti između malobrojnih koji imaju moć i bogatstvo te osiromašene i obespravljene većine.

Društveni kapital možemo definirati kao skup kulturnih odlika koje stvaraju i održavaju međusobno povjerenje i suradnju među članovima neke društvene zajednice. On je, drugim riječima, specifična odlika neke društvene skupine ili organizacije koja ima pozitivan utjecaj na njezinu djelotvornost. Važno je zapamtiti da se društveni kapital ne uspostavlja zakonima i političkom voljom, već nastaje i održava se spontano, u svakodnevnim interakcijama, tijekom dužega vremenskog razdoblja. Njegovo su tkivo društvene vrijednosti i norme koje se oslanjaju na kulturnu tradiciju. Kao što je u predloženoj definiciji istaknuto, društveni kapital potiče i olakšava svakodnevnu suradnju. Riječ je dakle o zajedničkom resursu ili općem dobru. U tom ga smislu valja razlikovati od zatvorene obiteljske povezanosti ili grupne lojalnosti (klike), koje koriste za malen krug ljudi mogu ostvarivati na štetu šire zajednice.

Društveni se kapital sastoji od triju dimenzija (slika 1). Prva od njih, povjerenje, označava inicijalnu spremnost na suradnju, no ne samo s članovima obitelji ili sa znancima. Druga dimenzija, udruživanje, usko je povezana s prvom jer djeluje kao "mala škola" povjerenja i spremnosti na suradnju. Udruživanje i odgovarajuća zajednička akcija omogućuju neposredno iskustvo suradnje i njezinih prednosti, kao što je ostvarivanje interesa koji su izvan dosega pojedinačnih napora. Posljednja dimenzija, poštivanje normi (možemo je zvati i civilnost), istodobno je rezultat djelovanja prvih dviju dimenzija i njihov potporanj. Poštivanje normi neodvojivo je naime od uvjerenja da isto čine i drugi, jer se upravo na tome temelji povjerenje i spremnost na udruživanje pojedinaca koji se ne moraju dobro poznavati. Konkretno, u sredini u kojoj većina ne poštuje normu reciprociteta (uzajamni odnos uzvratanja usluga) povjerenje i suradnja među neznancima nose previše rizika prijevara.

Slika 1 - Struktura društvenog kapitala

U čemu je važnost društvenog kapitala?

Društveni je kapital ključan čimbenik gospodarskoga, društvenoga i političkog razvoja iz barem dvaju razloga. Prvi je to što samoorganiziranje građana u udruženja i interesne skupine omogućuje ostvarivanje interesa sudionika za koje se država ne može pobrinuti ili bi to bilo preskupo. Zajednica koja obiluje društvenim kapitalom nema potrebe za sveprisutnom i rastrošnom državom. Takvu zajednicu, primjerice, ne obilježava visoka razina

kriminala i odgovarajući društveni troškovi. Drugi je razlog u tome što je dobro povezana i samoorganizirana zajednica odlična kontrola i korektiv vlasti.

Društveni kapital nije neovisan o povijesnom razvoju. Društvene navike, znanačke i prijateljske mreže te norme i vrijednosti ne nastaju niti nestaju preko noći. (U tom smislu i govorimo o negativnom naslijeđu autoritarnih sustava.) Njihov se kontinuitet zasniva na njihovoj korisnosti: norme i ponašanja čija se vrijednost potvrđuje u svakidašnjoj uporabi prenose se s generacije na generaciju. Upravo iz tog razloga - jer je, primjerice, u nekim okolnostima nepovjerenje korisnije od povjerenja - neke zajednice obilježava deficit društvenog kapitala, to jest rašireno nepovjerenje i društvena atomiziranost (izoliranost pojedinaca). U takvim zajednicama, kao što pokazuju povijesni primjeri Sicilije ili Kosova, povjerenje postoji isključivo u vrlo uskome, obiteljskome ili klanskom krugu i obrnuto je proporcionalno tzv. generaliziranom povjerenju (inicijalnom povjerenju među neznancima). Posve suprotne povijesne uvjete nalazimo u Nizozemskoj, gdje je nužnost otimanja zemlje, tj. obradivih površina moru poticala zajedničke akcije građana, a tako i izgradnju navike povjerenja i udruživanja.

Poznata studija američkog politologa Roberta Putnama ( ) iz 1993. godine empirijski je najuvjerljiviji prikaz razvoja i važnosti društvenog kapitala. Putnam analizira slučaj Italije i nastoji izmjeriti ulogu gospodarskih i sociokulturnih čimbenika u održavanju razlike u razvijenosti sjevernih i južnih pokrajina. Zanima ga zapravo koja skupina čimbenika ima snažniji učinak na razvoj: gospodarski ili sociokulturni čimbenici. Protivno uobičajenom stajalištu, prema kojem su gospodarske akcije temelj gospodarskog razvoja, Putnam je ustanovio da je društveni kapital mnogo bolji prediktor gospodarskog uspjeha talijanskog sjevera, odnosno neuspjeha talijanskog juga, od stupnja njihove gospodarske razvijenosti u prošlosti. Iz tog nalaza proizlazi vrlo važan zaključak: gospodarska je zaostalost, čini se, manji razvojni problem od društvene.

Putnamova je studija dala snažan zamah razvoju teorije i metodologije mjerenja društvenog kapitala, o čemu svjedoči i pokretanje velikog projekta Svjetske banke (<http://www.worldbank.org/poverty/scapital/>). No nekoliko je autora u međuvremenu upozorilo i na problematična mjesta u koncepciji društvenog kapitala, pri čemu su posebno istaknuli empirijsku činjenicu da gustoća društvenih veza nije uvijek pozitivno povezana s društvenim razvojem.

Društveni kapital u Hrvatskoj 1995.-2003.

Rasprava o društvenom kapitalu osobito je važna za razmatranje budućnosti tranzicijskih zemalja. Analiza njegove dinamike upozorava naime na potencijalne prednosti i prepreke razvoju. Samo tranzicijsko razdoblje, koje je u hrvatskom slučaju bilo otežano ratnim zbivanjima, obilježeno kolapsom prijašnjeg sustava i normativnim vakuumom, golema je društvena promjena koja ne utječe samo na gospodarski i politički život već barem u jednakoj mjeri i na svakodnevne odnose. Postkomunistička tranzicija, osobito njezina prva faza,

podrazumijeva nagli raspad dominantnih, naslijeđenih vrijednosti i jačanje društvene dezorijentiranosti (širenje percepcije bezakonja i kulture oportunitizma /"snalaženja"/). U

takvoj situaciji, kao što pokazuje primjer Rusije, buja cinizam i oportunistički, što ohrabruje i podupire kriminalno poduzetništvo.

U tom smislu analizu razine društvenog kapitala u proteklom desetljeću smatram iznimno važnom za predviđanje hrvatske budućnosti. Pozitivan bi trend uputio na rastuću društvenu stabilnost i rast povjerenja u norme i institucije koje ih štite te na razvoj civilnog društva. Negativan bi pak trend upozorio na ozbiljne prepreke društvenom razvoju - izravno, zbog društvene fragmentacije i deficita povjerenja, ali i neizravno, upućujući na ozbiljne nedostatke javne uprave.

Polazeći od tih pretpostavaka, u nedavnom sam radu analizirao dinamiku društvenog kapitala u Hrvatskoj u razdoblju 1995.-2003. U dvije od tri mjerene dimenzije - u povjerenju u institucije i civilnoj participaciji (umreženosti) - razvidno je znatno smanjivanje, koje nije moguće objasniti situacijskim efektom ratnih zbivanja. Uvid u veličinu promjena vezanih uz povjerenje u institucije pruža podatak da je tijekom analiziranog razdoblja povjerenje u pravni sustav smanjeno za više od 50 posto, povjerenje u Vladu za otprilike 45 posto, a povjerenje u Sabor za više od 30 posto.

Premda razlozi erozije društvenog kapitala u Hrvatskoj ostaju dobrim dijelom nejasni, tj. provedene ih analize nisu uspjele identificirati, jedan od važnih čimbenika ipak je otkriven - predodžba o raširenosti korupcije među državnim službenicima. Rastuća percepcija korumpiranosti hrvatskog društva nagriza povjerenje i tako smanjuje zalihe društvenog kapitala. Mehanizam djelovanja može se objasniti na sljedeći način: smanjivanje povjerenja postaje adaptivna reakcija na situaciju koju doživljavamo kao nelegalnu, nepredvidljivu i rizičnu i koja nam onemogućuje ili otežava svakodnevni život. I doista, kako održati povjerenje i smisao udruživanja u sredini u kojoj se norme redovito i nekažnjeno krše - ili se barem tako čini? To je nesumnjivo jedna od središnjih dilema postkomunističke tranzicije.

Umjesto zaključka

Društveni kapital (DK) sastoji se od triju dimenzija: (a) normi povjerenja, (b) društvene umreženosti i (c) poštivanja normi ili civilnosti. Zajedno i svaka posebno, te dimenzije olakšavaju i/ili potiču suradnju i društvenu akciju. Za razliku od ekonomskog kapitala, društveni kapital nestaje raspadanjem društvenih veza i odnosa unutar kojih je stvoren. U usporedbi sa zajednicama koje oskudijevaju u društvenom kapitalu, one koje obilježava njegova visoka razina odlikuje veća stabilnost, društvena i gospodarska djelotvornost te osobna sigurnost.

S obzirom na to da je društveni kapital opće dobro izrazitoga razvojnog potencijala, ključno je pitanje kako ga povećati - osobito u zajednicama u kojima je deficitaran. Podsjetimo se, društveni kapital ne nastaje društvenom reformom, dogovorom o potrebi njegova rasta ili donošenjem novog zakona. On nastaje spontano, u povoljnim uvjetima. Također, za izgradnju društvenog kapitala potrebno je vrijeme. Kako bi se korisne norme i društvene mreže socijalizacijom počele prenositi na nove generacije, moraju se potvrditi u praksi. Robert Putnam i Francis Fukuyama, autori koji su se u posljednjih nekoliko godina intenzivno bavili pitanjem kako potaknuti rast društvenog kapitala, slažu se o važnosti triju čimbenika. Prvi je naobrazba, odnosno povećanje obrazovne razine članova zajednice. Argument koji se pritom ističe jest da naobrazba potiče uočavanje povezanosti osobne i opće dobrobiti te

povećava sposobnost udruživanja. Drugi je čimbenik djelotvoran pravni sustav, koji štiti od zloporabe i posljedične erozije povjerenja. Treći je faktor djelotvorna, otvorena i pravedna vlast, koja djelatno pokazuje da skrbi za opću dobrobit, a ne za osobni probitak donositelja odluka.

Mlađi i obrazovaniji ljudi spremniji su se angažirati za opće dobro

Autor: prof. dr. Siniša Zrinščak

Dobrovoljnom scenom u Hrvatskoj dominiraju tri skupine organizacija: religiozne, sindikalno-političke i športsko-rekreativno-kulturne. Postotak članstva u organizacijama koje ulaze u tu posljednju kategoriju iznosi 19,6 posto, što jasno pokazuje da u Hrvatskoj, kao i u drugim postkomunističkim zemljama, sektor civilnog društva ima dominantno športsko-rekreacijsko-kulturno obilježje. To se najbolje može objasniti komunističkim naslijeđem i tranzicijskim političkim procesima.

Civilno društvo iz perspektive socijalnog kapitala

U raspravama o razvoju civilnog društva, odnosno o ulozi i djelovanju organizacija civilnog društva, vrlo se često govori iz perspektive razvoja socijalnog kapitala. Što je socijalni kapital, kako ga je moguće izmjeriti te u kojoj je mjeri važan za djelovanje organizacija civilnog društva i uopće društvenog razvoja Hrvatske?

Socijalni je kapital u društvenim znanostima u posljednjih desetak godina postao vrlo popularnim konceptom te se, kao i mnogi drugi popularni koncepti, rabi u vrlo širokom i često nejasnom značenju. Više različitih autora promovira koncept socijalnog kapitala, a kao poseban problem pojavljuje se njegovo mjerenje i primjena u vrlo različitim društvenim kontekstima. Ovom prigodom citirat ću samo jednoga, nadasve priznatog autora koji socijalni kapital opisuje kao odliku društvenih organizacija izraženu povjerenjem, normama i mrežama koje mogu poboljšati učinkovitost olakšavanjem koordiniranih akcija (Putnam, 1993 : 167). Ili: socijalni je kapital sazdan od društvenih mreža i norma uzajamnosti povezanih s tim mrežama (Putnam, Goss, 2002 : 4). Drugim riječima, to znači da funkcioniranje društvenih institucija uvelike ovisi o odnosima koje grade ljudi međusobno, o mrežama koje stvaraju, o povjerenju s kojim prilaze drugim ljudima i društvenim institucijama.

Glavni indikatori socijalnog kapitala

Upravo su zato glavni indikatori socijalnog kapitala:

- povjerenje u druge ljude (vjerujemo li onima koje ne poznajemo, a ulazimo s njima u različite odnose, ili češće smatramo da će nas prevariti)
- povjerenje u društvene institucije (vjerujemo li da društvene institucije učinkovito funkcioniraju i da će obaviti posao za koji su mjerodavne)
- pripadanje dobrovoljnim organizacijama (udružujemo li se s drugim ljudima radi promicanja posebnih i zajedničkih interesa)

- obavljanje neplaćenog rada za dobrovoljne organizacije (koliko svojeg vremena, truda ili novca ulažemo u dobrobit drugih).

Ukratko, smatra se da veće povjerenje u ljude i institucije te veća umreženost u dobrovoljne organizacije i dobrovoljni angažman povećavaju socijalni kapital. Jednako se tako smatra da veći socijalni kapital omogućuje bolje funkcioniranje društva i njegov brži sveopći napredak, jer suvremena društva funkcioniraju ako funkcioniraju društvene institucije, ako ljudi vjeruju jedni drugima, ako se mogu osloniti na druge, nepoznate ljude, a ne samo na mrežu svoje rodbine i prijatelja. Možda mi je najbolju ilustraciju funkcioniranja socijalnog kapitala pružio tijekom našeg razgovora 1995. godine u Indianapolisu (SAD) kolega i prijatelj prof. dr. sc. Miroslav Ružica, koji je do 1990. godine živio i radio u Beogradu, a otad u SAD-u. Opisujući razliku između (bivšega) jugoslavenskoga i američkoga društva, on je otprilike ustvrdio: Kad mi se u Beogradu nešto dogodilo (npr. trebao sam otići liječniku ili obaviti neki administrativni posao), najprije sam razmišljao o tome koga ondje poznajem i tko mi može pomoći da to obavim lakše, brže, bolje, odnosno da uopće obavim ono što trebam. Ovdje ne poznajem nikoga, ali stvari funkcioniraju. Moje liječenje ne ovisi o poznatim ili nepoznatim liječnicima, već o mojem zdravstvenom osiguranju. Administrativne službe funkcioniraju ako ovdje boravite legalno itd. To bi otprilike značilo da je socijalni kapital u SAD-u na višoj razini nego što je bio u bivšoj Jugoslaviji, odnosno nego što je danas u Hrvatskoj, kao jednoj od njezinih društvenih sljednica.

Nekoliko različitih vrsta socijalnog kapitala

Stvari, ipak, nisu tako jednostavne. Autori razlikuju nekoliko različitih vrsta socijalnog kapitala (Putnam, Goss, 2002 : 9-12):

- formalni i neformalni (formalni se izražava u dobrovoljnim organizacijama, ali neka društva /hrvatsko?/ mogu imati vrlo izražen i neformalni socijalni kapital)
- jaki i slabi (veze među ljudima mogu biti jake i slabe)
- unutarnje i vanjsko usmjereni (neke su organizacije usmjerene na dobrobit ili korist svojih članova, a druge prema korisnicima s kojima rade)
- premošćujući i povezujući (prvi povezuje ljude različitih karakteristika s obzirom na klasu, dob, naobrazbu, podrijetlo, a drugi jača veze samo između članova sličnih društvenih karakteristika).

Ova razlikovanja postavljaju nekoliko metodoloških pitanja konceptualizacije i mjerenja socijalnog kapitala, koja se u ovom skromnom prilogu ne mogu elaborirati. Stoga u nastavku slijedi samo parcijalna analiza djelovanja u organizacijama civilnog društva u Hrvatskoj na temelju europskog istraživanja vrijednosti 1999/2000.

Dobrovoljni angažman u Hrvatskoj

Tablica 1.

Pripadanje dobrovoljnim organizacijama u Hrvatskoj

Tip dobrovoljne organizacije	Postotak članstva
religiozne ili crkvene	12,9
šport ili rekreacija	11,9
sindikati	10,6
odgojno-obrazovne, umjetničke, muzičke ili kulturne aktivnosti	5,6
političke stranke ili grupe	3,7
profesionalne udruge	3,2
dobrovoljne organizacije koje se bave zdravstvom	3,1
ženske grupe	2,2
socijalne organizacije za starije osobe, osobe s hendikepom ili siromašne	2,1
očuvanje okoliša, ekologija, prava životinja	2,1
aktivnosti mladih (poput izviđača, klubova mladih, vodiča i dr.)	2,1
ostalo	7,8
nijedna	60,1

Tablica 2.

Obavljanje dobrovoljnog neplaćenog rada u Hrvatskoj

Tip dobrovoljne organizacije	Postotak članstva
šport ili rekreacija	6,7
religiozne ili crkvene organizacije	5,3
sindikati	3,7
odgojno-obrazovne, umjetničke, muzičke ili kulturne aktivnosti	2,7
profesionalne udruge	2,2
ženske grupe	2,2
političke stranke ili grupe	1,6
dobrovoljne organizacije koje se bave zdravstvom	1,6
očuvanje okoliša, ekologija, prava životinja	1,5
aktivnosti mladih (poput izviđača, klubova mladih, vodiča i dr.)	1,5
ostalo	5,1
nijedna	78,7

Dominiraju crkvene i športsko-rekreativne organizacije

Lista pripadanja dobrovoljnim organizacijama pokazuje vrlo jasnu strukturu u kojoj dominiraju religiozne ili crkvene, športsko-rekreativne te sindikalne organizacije. Određeni (razmjerno znatan) postotak članstva imaju i odgojno-obrazovne i kulturne, političke, profesionalne te udruge vezane za zdravstvo. To znači da dobrovoljnom scenom općenito dominiraju tri skupine organizacija: religiozne, sindikalno-političke i športsko-rekreativno-kulturne. Postotak članstva u organizacijama koje ulaze u tu posljednju kategoriju iznosi 19,6

postoji, što jasno pokazuje da u Hrvatskoj, kao i u drugim postkomunističkim zemljama, sektor civilnog društva ima dominantno športsko-rekreacijsko-kulturno obilježje. To se najbolje može objasniti komunističkim naslijeđem (toleriranjem isključivo športskih, kulturnih te nekih profesionalnih udruga, koje su bile pod manjim ili većim nadzorom vlasti) i tranzicijskim političkim procesima (zapreke autonomnom razvoju i većem društvenom utjecaju dobrovoljnih organizacija u ostalim područjima). U Hrvatskoj se to pokazuje već i na razini članstva u dobrovoljnim organizacijama, a ne samo na razini udjela u zaposlenosti u neprofitnom sektoru (na čemu se temelji analiza mnogih autora, što je vjerojatno bolji indikator uloge i važnosti neprofitnog sektora u društvu, posebice u području pružanja usluga stanovništvu). Članstvo u religioznim ili crkvenim organizacijama u Hrvatskoj na razini je zemalja kao što su Njemačka, Belgija, Danska, Mađarska, Grčka i sl. Postotak onih koji obavljaju neplaćeni rad u dobrovoljnim organizacijama uglavnom je u skladu, uz male iznimke, s navedenom listom.

Prediktori članstva u dobrovoljnim organizacijama: viša obrazovanost i muški spol

Dodatne obavljene analize (koje se ovdje ne izlažu) pokazale su da je članstvo u športsko-rekreacijskim dobrovoljnim organizacijama pozitivno povezano s muškim spolom, s mlađom dobi, s višom naobrazbom te u nešto manjoj mjeri s desnijom političkom samopozicioniranošću. Članstvo u odgojno-obrazovnim, umjetničkim, muzičkim ili kulturnim organizacijama također je blago povezano s mlađom dobi i s višom naobrazbom. Članovi religijskih organizacija češće su oni koji redovito pohađaju vjerske obrede, u znatno manjoj mjeri muškarci te oni s pozitivnim povjerenjem u Crkvu, a s negativnim u UN. Članstvo u profesionalnim organizacijama blago je povezano s višom naobrazbom i sasvim blago s desnijom političkom samopozicioniranošću. Članstvo u političkim strankama povezano je s višom naobrazbom, s muškim spolom, sasvim blago s redovitijim pohađanjem vjerskih obreda te s povjerenjem u tisak. Svakako je zanimljiv podatak da se veza s općim povjerenjem u ljude pokazuje samo u slučaju članstva u športsko-rekreacijskim organizacijama.

Kad je riječ o neplaćenom radu u dobrovoljnim organizacijama, određena veza postoji samo u slučaju religijskih, kulturnih, športskih te profesionalnih organizacija. Neplaćeni rad za religijske organizacije povezan je s redovitijim pohađanjem vjerskih obreda, redovitijom molitvom i većim općim povjerenjem u ljude. Ovo posljednje sugerira intrinzičnu motivaciju pomoći drugima. Muški spol i mlađa dob prediktor su neplaćenog rada za športske organizacije, a viša naobrazba, mlađa dob te dijelom redovitije pohađanje vjerskih obreda za odgojno-obrazovne, umjetničke, muzičke ili kulturne aktivnosti. Napokon, obrazovaniji i politički desniji, kao i kad je riječ o članstvu, češće obavljaju neplaćeni rad za profesionalne organizacije.

Kad se članstvo u dobrovoljnim organizacijama analizira zajednički za sve ponuđene organizacije, kao prediktori pojavljuju se viša naobrazba i muški spol te, u nešto manjoj mjeri, veći prihodi kućanstva i redovitije pohađanje vjerskih obreda. Kad je riječ o neplaćenom radu, prediktivnu vrijednost imaju samo veći prihodi kućanstva i redovitije pohađanje vjerskih obreda.

Usprkos rastu broja organizacija, broj volontera nije impresivan

Na kraju se može zaključiti da analiza postavlja više pitanja nego što daje odgovora. No ona pokazuje da je civilno društvo u nas snažno obilježeno komunističkim naslijeđem i tranzicijskim okolnostima te da, usprkos povećanju registriranih organizacija, broj udruženih i broj volontera nije osobito impresivan. Veza s povjerenjem u ljude i institucije ne pokazuje se važnom za dobrovoljno udruživanje i djelovanje (osim u specifičnim okolnostima - veće povjerenje u Crkvu generira veći angažman u crkvenim dobrovoljnim organizacijama, ali redovitije pohađanje vjerskih obreda, što je vrlo važno, može povećati i motivaciju za dobrovoljan neplaćeni rad). Jedno drugo istraživanje (CIVICUS-ovo istraživanje civilnog društva koje je u Hrvatskoj proveo Ceraneo) pokazuje i da se članovi različitih organizacija civilnog društva ne razlikuju u bitnim elementima socijalnog kapitala od nečlanova (povjerenje, tolerancija). To može značiti da civilno društvo u nas ne povećava (znatnije ili uopće) socijalni kapital. No dvije se varijable pokazuju konzistentnima u različitim tipovima organizacija i one su mogući putokaz za daljnji razvoj civilnog društva i moguće povećanje socijalnog kapitala. To su mlađa dob i viša naobrazba. Mlađi i obrazovaniji spremniji su se angažirati i povezivati s drugim ljudima. Stoga je jako važno ideju dobrovoljnog zauzimanja za rješavanje društvenih problema promovirati u školskom sustavu. Razvoj civilnog društva i povećanje socijalnog kapitala očito su dugoročni društveni procesi, procesi koje treba usmjeravati i poticati jasno osmišljenom društvenom akcijom.

Europsko istraživanje vrijednosti najveće je komparativno europsko istraživanje i dosad je provedeno tri puta: 1981., 1990. i 1999/2000. Hrvatska je sudjelovala tek u trećem valu istraživanja, a proveo ga je interdisciplinarni istraživački tim na čelu s prof. dr. sc. Josipom Balobanom s Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Prvi rezultati istraživanja objavljeni su u *Bogoslovskoj smotri* broj 2 za 2000. godinu, a cjelovita analiza u knjizi navedenoj u bilješki 1.

U rubriku uključene su organizacije s manje od 2 posto članstva (lokalne organizacije za pitanja poput siromaštva, zapošljavanja, stanovanja, jednakosti rasa, organizacije za razvoj trećeg svijeta ili ljudska prava, mirotvorni pokreti) te kategorija za koju su se opredijelili sami ispitanici (njih 4,4 posto).

Informacije o istraživanju i rezultatima moguće je pronaći na mrežnoj stranici: www.ceraneo.hr.

Test za izračun socijalnoga kapitala u vašoj zajednici

Pripremila: Lidija Pavić-Rogošić

Socijalni kapital - norme , veze i povjerenje koji omogućuju društvenu (socijalnu, javnu) akciju - utječe na sve dimenzije društva. U Sjedinjenim Američkim Državama popularna je izreka: "Nije važno što znaš, nego koga znaš", za koju se smatra da dobro oslikava preduvjete za uspjeh. Češka poslovnica upozorava pak: "Ne štiti se ogradom, već prijateljima". Danas obilje dokaza podupire stoljetnu intuiciju u vezi s važnosti postojanja društvenih veza. Istraživanja pokazuju da društveni odnosi i institucionalne veze pojedinih osoba znatno pridonose njihovoj dobrobiti. Društvene norme i veze posreduju u pristupu izvorima i mogućnostima. U izdvojenim ruralnim zajednicama s nedovoljno uslugama te su društvene veze od iznimne važnosti u borbi protiv siromaštva.

Socijalni kapital izvor je koji se može i dobro i loše iskoristiti. Socijalni kapital vodi pozitivnim odnosima, primjerice, kad je riječ o financijskoj i emocionalnoj potpori vjerske zajednice, informacijama o potencijalnim poslovima ili suradnji među organizacijama u svrhu poučavanja stanovništva o njihovim pravima i većem odazivu glasača. Drugi oblici socijalnog kapitala mogu služiti lošim namjerama koje vode nepotizmu, korupciji, etnocentrizmu, mafiji ili strogoj društvenoj kontroli. Kakvi god da su oblici i namjere, socijalni kapital neizbježno utječe na razvoj u obitelji, zajednici ili društvu. Stoga je presudna sposobnost razlikovanja različitih oblika socijalnog kapitala i očekivanja njihova učinka na programe i politike društvenog razvoja.

Zdrava zajednica s razvijenim socijalnim kapitalom može se prepoznati po sljedećem:

- zanimanje članova zajednice za događaje u zajednici, sposobnost prepoznavanja tuđih potreba te poštovanje drukčijih mišljenja
- sudjelovanje - zauzetost i zanimanje za zajednički rad i opće dobro
- povjerenje u ljude - članovi zajednice spremni su iskazati povjerenje drugima, bilo poznatima bilo nepoznatima
- povjerenje u institucije - ljudi su spremni raditi na promjenama u okviru demokratskog procesa i legalnog sustava
- sposobnost za razrješavanje konflikata na civilan način - ljudi se osjećaju dobro kad istražuju i prihvaćaju drukčije i novo.

Test za izračun socijalnog kapitala

Vježba 1: Procijenite socijalni kapital u svojoj lokalnoj zajednici uz pomoć pet navedenih pokazatelja. Jeste li zadovoljni? Može li bolje? Jeste li spremni krenuti na putovanje?

Bit će vam lakše procijeniti svoju zajednicu u cjelini ako najprije procijenite u kojoj mjeri za nju vrijede sljedeće tvrdnje:

U zajednici postoji:	U POTPUNOSTI SE SLAŽEM	SLAŽEM SE	NITI SE SLAŽEM NITI SE NE SLAŽEM	NE SLAŽEM SE	UOPĆE SE NE SLAŽEM
velik broj aktivnosti (klubovi, sportske aktivnosti, kulturne djelatnosti, aktivnosti na javnim mjestima)	5	4	3	2	1
vitalne inicijative i udruge	5	4	3	2	1
osjećaj sigurnosti	5	4	3	2	1
povjerenje među ljudima	5	4	3	2	1
povjerenje u državne institucije	5	4	3	2	1
primjetni dobri odnosi na javnim mjestima	5	4	3	2	1

(osmijeh, ljubaznost, razgovori i sl.)					
iskrenost i poštenje (ne krađu se automobili ni stvari iz automobila, vraćaju se nađene stvari i sl.)	5	4	3	2	1
mirno rješavanje problema i konflikata među skupinama	5	4	3	2	1
prihvatanje novopridošlih skupina i stanovnika u formalne i neformalne skupine	5	4	3	2	1
organiziranje dobrotvornih akcija za socijalne slučajeve, školske aktivnosti i sl.	5	4	3	2	1
<i>Dodajte tvrdnje za koje smatrate da ocrtavaju visoku razinu socijalnog kapitala u vašem mjestu.</i>	5	4	3	2	1

Ako se u potpunosti slažete s time da sve navedeno postoji u vašoj zajednici, onda je vaše stajalište, odnosno procjena, da živite u zajednici s visokim socijalnim kapitalom. I obrnuto, ako smatrate da ništa od navedenoga u vašoj zajednici ne postoji, vaša procjena pokazuje da živite u zajednici s niskim socijalnim kapitalom. No kako svijet nije ni bijel ni crn, vjerojatno ćete imati različite stupnjeve slaganja s pojedincima od navedenih tvrdnja.

VJEŽBA 2.) I niska razina socijalnog kapitala ima određene karakteristike:

U zajednici postoji:	U POTPUNOSTI SE SLAŽEM	SLAŽEM SE	NITI SE SLAŽEM NITI SE NE SLAŽEM	NE SLAŽEM SE	UOPĆE SE NE SLAŽEM
slučajevi konflikata koji se ne rješavaju (demonstracije, nasilje)	5	4	3	2	1
etiketiranje nekih skupina ili ljudi kao "oni" ili "to je njihov problem"	5	4	3	2	1
razina ljutnje među pojedinim skupinama koje se smatraju ugroženima	5	4	3	2	1
neprijateljstvo prema nekim skupinama (npr. previše mladih na ulici i sl.)	5	4	3	2	1
nedostatak civilnog ponašanja (bacanje smeća po javnim površinama, vandalizam, neodržavanje javnih prostora)	5	4	3	2	1
nedostatak zanimanja za civilne inicijative (nedolazak na javne forume, slab odaziv na izbore i sl.)	5	4	3	2	1
neuspjesi u provođenju akcija u zajednici zbog slaba odaziva ljudi	5	4	3	2	1
visoka razina uporabe fizičke zaštite (rešetke na prozorima, alarmi, zaštitari i sl.)	5	4	3	2	1

nepovjerenje u mogućnost promjena i u pozitivan razvoj zajednice	5	4	3	2	1
strogo podijeljena zajednica bez miješanja skupina	5	4	3	2	1
<i>Dodajte tvrdnje za koje smatrate da ocrtavaju nisku razinu socijalnog kapitala u vašem mjestu - možda su upravo to područja kojima ćete se u svojoj zajednici baviti.</i>	5	4	3	2	1

Visoki stupanj slaganja s tvrdnjama navedenima u tablici upućuje na to da smatrate kako je riječ o zajednici s niskom razinom socijalnog kapitala.

Pojmovnik civilnoga društva: socijalni kapital

Autorica: Vesna Dejanović, predsjednica Saveza samostalnih sindikata Hrvatske

U hrvatskoj praksi socijalno je partnerstvo deklarativno sveprisutno, no u svakodnevnom se životu još privikavamo na jednakopravnost, međusobno poštovanje, toleranciju i povjerenje triju socijalnih partnera: sindikata, države i poslodavaca. Ipak, sasvim je sigurno da za socijalno partnerstvo nema alternative, jer bez njega nema ni socijalne kohezije u našem društvu.

Za socijalno partnerstvo nema općeprihvaćene definicije, a zajedničko je postojećim definicijama da se ono temelji na suradnji i dijalogu triju socijalnih partnera: sindikata, poslodavaca i države, kako bi se prepoznali i uzeli u obzir različiti interesi partnera s triju koji put oprečnih pozicija te pronašla kvalitetna zajednička rješenja na području reguliranja rada i tržišta rada.

Temeljna su obilježja socijalnog partnerstva: njegovanje tradicije i kulture dijaloga triju socijalnih partnera - sindikata, države i poslodavaca; odgovornost, povjerenje i vjera u zajedničko djelovanje te optimizam u ostvarivanju zajedničkih ciljeva - razvoja zemlje i razvoja općeg dobra. U Hrvatskoj se socijalno partnerstvo ostvaruje djelovanjem Gospodarsko-socijalnog vijeća - tripartitnog tijela koje se temelji ideji trostrane suradnje Vlade RH, udruga sindikata i udruga poslodavaca.

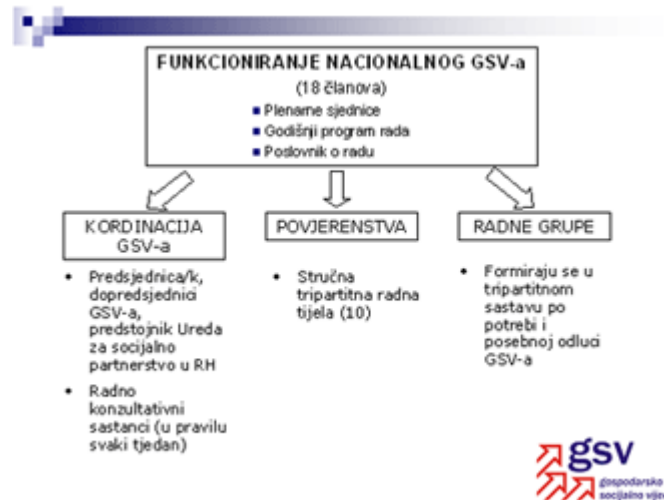
Kako se postiže socijalno partnerstvo?

Kolektivno je pregovaranje "borba" koja se vodi snagom argumenata, ali katkad i argumentom snage. Kolektivno se pregovaranje vodi na nekoliko razina, od nacionalne (opće ili granske) do razine poduzeća. Kolektivno je pregovaranje najsnažniji mehanizam socijalnog partnerstva, u kojem se ostvaruju elementarne pretpostavke za funkcioniranje socijalnog dijaloga na drugim razinama i o drugim pitanjima od interesa za radnike, ali i građane pojedine zemlje.

Gospodarsko-socijalno vijeće

Gospodarsko-socijalno vijeće savjetodavno je, nacionalno (ili lokalno) tripartitno tijelo predstavnika socijalnih partnera koje je osnovala Vlada RH, a logistički ga podupire, prati i informira te mu koordinira rad Ured Vlade RH za socijalno partnerstvo.

Gospodarsko-socijalno vijeće pridonosi dobrobiti hrvatskog društva i socijalnoj stabilnosti, a socijalnim dijalogom partneri usklađuju, promiču i štite gospodarske i socijalne vrijednosti.

Rad u GSV-u organiziran je u povjerenstvima koja čine stručnjaci za pojedina područja i predstavljaju tri socijalna partnera. Gospodarsko-socijalno vijeće središnje je mjesto postizanja socijalnog dijaloga i partnerstva triju socijalnih partnera. Povjerenstva su sljedeća:

- Povjerenstvo za rad i socijalnu politiku
- Povjerenstvo za politiku plaća i porezni sustav
- Povjerenstvo za kolektivno pregovaranje
- Povjerenstvo za privatizaciju
- Povjerenstvo za zakonodavstvo, provedbu propisa i ostvarivanje zaštite prava
- Povjerenstvo za međunarodne odnose i pripremu pristupa Hrvatske EU-u
- Povjerenstvo za državni proračun
- Povjerenstvo za alternativno rješavanje radnih sporova
- Povjerenstvo za zapošljavanje, obrazovanje i usklađivanje s tržištem rada
- Povjerenstvo za mirovinski i zdravstveni sustav

Do socijalnog se konsenzusa, što je cilj uređenih demokracija, dolazi socijalnim dijalogom. Kruna je socijalnog dijaloga postizanje socijalnog mira i općeg dobra.

Kako se vodi socijalni dijalog u Hrvatskoj?

Kvalitetan socijalni dijalog temelj je socijalnog partnerstva.

- Socijalno partnerstvo temelji se na međusobnom povjerenju, poštovanju, stručnosti, različitosti te dosljednoj i odgovornoj provedbi zaključaka.
- U socijalnom partnerstvu spone i utjecaj različitih aktera jačaju!
- U partnerskom odnosu socijalni se partneri savjetuju i suodlučuju o pojedinim pitanjima uz prethodno međusobno informiranje.
- Suodlučivanjem se jača odgovornost!

U hrvatskoj praksi socijalno je partnerstvo deklarativno sveprisutno, no u svakodnevnom se životu još privikavamo na jednakopravnost, međusobno poštovanje, toleranciju i povjerenje. Ipak, sasvim sam sigurna da za socijalno partnerstvo nema alternative, jer bez njega nema ni socijalne kohezije u našem društvu.

Udruge izvješćuju s međunarodnih skupova

Autorica: Borka Teodorović, Udruga za promicanje inkluzije, www.inkluzija.hr

Konferencija *Europa u akciji 2005.: K životu u zajednici* održana je 19.-21. svibnja 2005. u Pragu, Češka Republika, u organizaciji Europske organizacije društava osoba s intelektualnim teškoćama i njihovih obitelji *Inclusion Europe*.

Na konferenciji su sudjelovali predstavnici udruga članica *Inclusion Europea* iz mnogih europskih zemalja, pridonoseći promišljanju uloge lokalne zajednice u aktivnom uključivanju osoba s intelektualnim teškoćama u život zajednice. Razgovaralo se o promjeni politike prema službama potpore u zajednici, o osobnome i usmjerenom planiranju i davanju usluga, evaluaciji kvalitete i razvoja službi te daljnjem razvoju službi potpore u zajednici.

Predstavica Udruge za promicanje inkluzije Borka Teodorović predstavila je pozitivne pomake u Hrvatskoj vezane uz deinstitucionalizaciju, i to iz aspekta zakonske regulative i iz

aspekta djelovanja zakonski omogućenih stručnih službi potpore lokalnoj zajednici. Program konferencije te razmjena iskustava s međunarodnim stručnjacima omogućili su da se uspoređi stanje u Republici Hrvatskoj sa stanjem u ostalim europskim zemljama, poglavito onima u tranziciji.

Glavni su zaključci skupa sljedeći:

- Članice *Inclusion Europea* o bvezuju se da u svojim zemljama, u suradnji s mjerodavnim državnim tijelima, potiču proces deinstitucionalizacije.
- Članice *Inclusion Europea* o bvezuju se da u svojim zemljama razvijaju stručne službe potpore u lokalnoj zajednici, pri čemu naglasak mora biti na kvaliteti pružanja usluga.

U vezi s prijedlogom konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom, posebice osoba s intelektualnim teškoćama, naglašena je potreba promicanja i zaštite ljudskih prava osoba s intelektualnim teškoćama.

Sudjelovanje Hrvatske udruge gluhoslijepih osoba *Dodir* na Šestoj Europskoj konferenciji o gluhosljepoći *Kako nevidljivo učiniti vidljivim*

Autorica : Sanja Tarczay, Hrvatska udruga gluhoslijepih osoba *Dodir* , www.dodir.hr

Šesta Europska konferencija o gluhosljepoći *Kako nevidljivo učiniti vidljivim* , koja je održana u Prešovu, Slovačka, okupila je sve važnije svjetske stručnjake s područja gluhosljepoće, a poglavito one iz središnje i istočne Europe, te im je pružila priliku za razmjenu informacija i iskustava u radu na tom području u različitim zemljama.

Struktura i program konferencije, temeljeni na minikonferencijama, omogućili su prije svega bolji i dublji uvid u pojedina područja uključivanja gluhoslijepih osoba u sve aspekte života kao punopravnih članova društva te prezentiranje mnogobrojnih inovacija za gluhoslijepu osobu, kao što su edukacija djece i odraslih gluhoslijepih osoba, razvoj službi potpore, zapošljavanje osoba s gluhosljepošću i njihova rehabilitacija, prevođenje, rane intervencije i planiranje slobodnog vremena.

Ta je problematika važna i za Hrvatsku te je Sanja Tarczay, predsjednica Udruge, svojim aktivnim sudjelovanjem pridonijela promoviranju aktivnosti i rada hrvatskih stručnjaka i **Hrvatske udruge gluhoslijepih osoba *Dodir*** te identificirala mogućnosti za daljnju suradnju s ključnim europskim stručnjacima. Tijekom konferencije gospođa Tarczay sudjelovala je u predstavljanju relevantnih inicijativa, kao što je zajednički europski projekt *Voyager Princess* (Hrvatska, Grčka, Slovačka, Italija i Škotska), te na sastanku Vijeća *Deafblind International* , koji je također održan tijekom konferencije, kao predstavnica Svjetske federacije gluhoslijepih osoba (WFDB). Održala je isto predavanje na temu *Etički kodeks za prevoditelje - nuždan preduvjet u postizanju uspješne etičke neutralnosti* . U predavanju je naglasila neizmjernu važnost postizanja etičke neutralnosti za uspješno prevođenje i prijenos potpunije informacije gluhoslijepoj osobi, jer ona pridonosi kvalitetnijoj komunikaciji te općem poboljšanju kvalitete života.

Jedan od ključnih zaključaka skupa jest i donošenje političkog dokumenta - smjernice za strategiju razvoja službi za gluhoslijepe.

Inozemni stručnjaci u događanjima koja organiziraju udruge u Hrvatskoj

Gostovanje Jeffreya Smitha u okviru središnje prezentacije projekta "Javnost ima pravo znati" - obilježavanje Dana bez GMO-a, Zagreb 16.-19.lipnja 2005, koju su organizirali Društvo za unapređenje kvalitete življenja, Ustanova Makronova, Zelena akcija i Izdavačka kuća Biovega

U okviru središnjeg dijela prezentacije projekta "Javnost ima pravo znati" - obilježavanje Dana bez GMO-a,, koji je za cilj imao upoznati širu javnost s problemima i rizicima koje donosi genetički modificirana (GM) hrana, sudjelovao je gospodin Jeffrey M. Smith, jedan od vodećih međunarodnih aktivista koji je u zadnjih deset godina dao značajan doprinos razotkrivanju kontraverzi, neistina i rizika povezanih s GM hranom te autor knjige "Sjeme obmane". Sudjelovanje gospodina Smitha te drugih međunarodnih stručnjaka malo je za cilj:

- povećati svijest hrvatskih potrošača o rizicima GM hrane te svijest o mogućnosti izbora
- upoznati relevantne državne institucije o rizicima GM hrane te ih potaknuti na dodatno promišljanje u svezi donošenja odluka na ovom području
- potaknuti hrvatske znanstvenike na daljnja istraživanja i aktivistički angažman
- potaknuti interes medija i daljnje šire populariziranje problematike.

Tijekom boravka u Hrvatskoj, gospodin Smith je predstavio svoju knjigu te znanstveni rad svog gosta dr. Arpada Pusztaija koji predstavlja metaforu povezanosti industrije i istraživačkih instituta. Oba stručnjaka su se 18. lipnja pridružila i aktivistima hrvatskih udruga na štandu na Jelačićevom trgu te su u izravnom kontaktu s građanima, poticala interes za daljnju javnu diskusiju o sigurnosti GM hrane u Hrvatskoj. Između ovih događanja, gospodin Smith je primljen od strane dužnosnika/stručnjaka Ministarstva kulture, Državnog zavoda za zaštitu prirode, Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa te Gradskog ureda za zdravstvo i socijalnu skrb.

Sudjelovanje Društva hrvatskih haiku pjesnika na Svjetskom festivalu haiku pjesništva 2005. u Constanța, Rumunjska

Autorica: Sunčica Šamec, Društvo hrvatskih haiku pjesnika, www.haiku.hr

Planinski predjeli Transilvanije, područja osobitoga krajobraza i bogata poviješću što je budila znatiželju mnogobrojnih pisaca i pjesnika, dva su dana bili mjesto susreta udrugâ haiku pjesnika iz cijelog svijeta.

Velik uspjeh postigli su učenici škole *Suvag* i *Žuti brijeg* iz Zagreba osvojivši nagrade Svjetskoga festivala haiku pjesništva.

Svjetski festival haiku pjesništva 2005, koji je održan u Constan ța i 13.-21. lipnja na temu *Haiku u edukaciji*, okupio je haiku pjesnike i ljubitelje haiku poezije iz Rumunjske, Japana, Amerike, Švedske, Indije, Velike Britanije i Hrvatske.

U programu trodnevne konferencije sudjelovali su domaćini i gosti, a u svojim su se izlaganjima bavili pitanjima haiku pjesništva i srodnih oblika u suvremenom društvu te ulogom haiku poezije kao zanimljivog stila jezičnog izražavanja u školskom i izvanškolskom obrazovanju.

Predstavnici Društva hrvatskih haiku pjesnika održali su nekoliko izlaganja i prezentacija: *Haiku u Hrvatskoj* Višnje McMaster, *Haiku u terapiji djece s teškoćama u govoru* Zrinke Šimunović i *Multikulturni pristup haiku poeziji* Sunčice Šanec. Radionice *Haiku karte* i *Origami* Sunčice Šamec bile su iznimno zapažene te su privukle veliko zanimanje sudionika.

Velik uspjeh haiku pjesnika iz Hrvatske

Velik uspjeh postigli su učenici škole *Suvag* i *Žuti brijeg* iz Zagreba osvojivši nagrade Svjetskog festivala haiku pjesništva, a voditeljice Zrinka Šimunović i Marina Krpan dobile su pohvale za predani rad s djecom u kategoriji *Foto-haiga*. Dogovorena je buduća suradnja Hrvatske s Rumunjskom i Japanom te razmjena radova mladih, koji će biti izloženi u kulturnim institucijama i školama.

Manifestacija je nastavljena na delti Dunava, gdje su sudionici neposredno doživjeli taj poznati krajolik koji je bio nadahnuće tolikim piscima i pjesnicima.

Dva dana u planinskim predjelima Transilvanije ostavila su snažan dojam na goste. Susretljivost domaćina i prijateljstvo koje se razvilo među sudionicima iznjedrili su mnoge nove ideje i planove za buduću suradnju, međusobnu razmjenu radova, izložbe i pozive na natjecanja te sudjelovanje na sličnim skupovima. Zatvorenje festivala posjetio je i japanski veleposlanik u Rumunjskoj te je, uz osobne dojmove sudionika, imao priliku čuti i haiku pjesme pojedinih autora.

Svi nagrađeni radovi te prezentacije hrvatskih predstavnika bit će objavljeni u ediciji koju uskoro pripremaju organizatori konferencije, ali i u tiskovinama predstavnika iz drugih zemalja te na internetu.

Rezultati istraživanja u Čakovcu i Donjem Miholjcu pokazuju da je društveni kapital povezan s materijalnim statusom

A: Libby Cooper i Barry Knight

CENTRIS, britanska nevladina udruga sa sjedištem u Velikoj Britaniji, prošle je godine provela istraživanje o društvenom kapitalu u Hrvatskoj kako bi Nacionalnoj zakladi za razvoj civilnoga društva pružila praktičan instrument za ostvarivanje njezine misije promicanja i razvoja civilnog društva u Republici Hrvatskoj. Istraživanje je bilo usmjereno na dva lokaliteta u Hrvatskoj: Čakovec i Donji Miholjac. Cjelovit tekst rezultata istraživanja objavljen je u knjizi *Društveni kapital u Hrvatskoj*, koja je u prilogu časopisa, na CD-ROM-u.

Poznato je da društveni kapital svake zemlje predstavlja temelj njezina civilnog društva. Društveni kapital uključuje uspostavu mreža i odnosa među ljudima kojima se prenose njihova zajednička stajališta i vrijednosti. Društveni kapital može pružati društvene i gospodarske koristi. Mnoga su istraživanja pokazala da brojnost i raspon organizacija civilnog društva imaju presudnu ulogu u povećavanju društvenog kapitala, jer te organizacije postavljaju temelje za poboljšanje društvenog povjerenja te šire informacije, što pridonosi stvaranju uvjeta za učinkovito upravljanje i gospodarski razvoj.

CENTRIS, britanska nevladina udruga sa sjedištem u Velikoj Britaniji, nedavno je provela istraživanje o društvenom kapitalu u Hrvatskoj kako bi Nacionalnoj zakladi za razvoj civilnoga društva pružila praktičan instrument za ostvarivanje njezine misije promicanja i razvoja civilnog društva u Republici Hrvatskoj. Istraživanje je bilo usmjereno na dva lokaliteta u Hrvatskoj: Čakovec i Donji Miholjac.

Društveni kapital zblizava i premošćuje

Smatra se da postoje tri različite vrste društvenog kapitala i jasno je da organizacije civilnog društva mogu imati odlučnu ulogu u vezi sa svakom od njih. Primjerice, u Hrvatskoj lokalne organizacije civilnog društva mogu pomoći u izgradnji **društvenog kapitala koji zblizava**, odnosno one vrste društvenog kapitala koja se odnosi na skupine ljudi što su jedna drugoj slične - primjerice, po etničkoj pripadnosti, jeziku, kulturi ili vjeri. Takve organizacije civilnog društva imaju ulogu kolektivnog mehanizma za svladavanje teškoća ili upravljanje rizikom u slučajevima kad ne postoje novčana ili fizička sredstva i društveni sigurnosni sustavi pa je njihova uloga u smanjivanju sukoba i drugih problema potvrđivanjem zajedničkih vrijednosti. Hrvatske organizacije civilnog društva trebale bi k tomu razmisliti o svojoj ulozi u promicanju i poticanju **društvenog kapitala koji premošćuje**, tj. one vrste društvenog kapitala kojim se stvaraju veze između različitih zajednica što ne dijele ista obilježja. Takve organizacije civilnog društva građanima pružaju mogućnost stvaranja novih resursa te mogu potaknuti šire povjerenje i reciprocitet koji prelazi interese pojedine skupine. I na kraju, hrvatske organizacije civilnog društva morale bi razmisliti o tome kako se mogu udružiti u mrežu sa sličnim organizacijama ili tijelima javnog sektora radi promicanja **društvenog kapitala koji povezuje**, tj. one vrste društvenog kapitala koji je dobar za sklapanje transakcija između ljudi, nositelja resursa i stvaratelja politika. Takve organizacije civilnog društva građanima omogućuju pristup dodatnim resursima i politički ih osnažuju.

Iz ovoga slijedi da organizacija civilnog društva svojim mnogobrojnim aktivnostima može pomoći u stvaranju društvenog kapitala koji zblizava, premošćuje i povezuje zajednice stvarajući zajedničke interese među ljudima iz različitih sredina; praveći veze koje premošćuju etničke, jezične, kulturne i vjerske razlike; posredujući između građana i države te pružajući potporu građanima kako bi od vlasti zahtijevali odgovorno ispunjavanje obveza.

U tranzicijskim zemljama visoka razina društvenog kapitala koji zblizava

Neka su istraživanja međutim pokazala da tranzicijske zemlje imaju visoku razinu društvenog kapitala koji zblizava, a nisku razinu onoga koji premošćuje, što će prije ugroziti nego osnažiti demokraciju. Razlog je to što bliske horizontalne veze mogu postati temeljem za ostvarenje uskih interesa i aktivno onemogućiti siromašnijima ili društveno isključenijima pristup informacijama i materijalnim resursima te na taj način pogoršati lokalne društvene podjele.

CENTRIS-ovo se istraživanje sastojalo od tri glavne aktivnosti: (i) vježbe izrade mape sudjelovanja za dva gore spomenuta lokaliteta; (ii) istraživanja po kućanstvima, koje je obuhvatilo 600 građana; (iii) intervju s nekoliko organizacija civilnog društva u vezi s pitanjem društvenog kapitala koji premošćuje i povezuje.

Rezultati istraživanja provedenoga po kućanstvima

Slijedi kratak prikaz rezultata istraživanja provedenoga po kućanstvima, a cjelokupni izvještaj uskoro će biti dostupan u Zakladi:

- 47,5% kućanstava u ta dva lokaliteta pripadalo je nekoj skupini ili organizaciji.
- To je 17,5% kućanstava više nego u sličnom istraživanju u Bosni.
- Kao najvažnija korist od članstva u nekoj skupini navedeno je zadovoljstvo ili rekreacijska svrha. Međutim, ljudima su se ovim putem otvorile i različite prilike, poput obrazovanja i obuke, zapošljavanja, pristupa zdravstvenim, kreditnim i socijalnim službama.
- Opća razina povjerenja u susjedskoj zajednici prilično je visoka (3,96 na ljestvici od 1 do 5).
- Ljudi su uglavnom imali povjerenja u ljude iste nacionalnosti, etničke ili jezične pripadnosti. Ljudima koji su stručnjaci na svojem području dodijeljene su visoke ocjene, dok je povjerenje u dužnosnike središnje i lokalne vlasti bilo znatno niže. Vodstvo nevladinih udruga nalazilo se negdje u sredini.
- Sudjelovanje u zajednici ograničeno je na manjinu, ali su sudionici u istraživanju u pravilu bili optimistični te su izjavili da bi ljudi zajedničkim naporom nastojali riješiti neki problem kad bi se on u zajednici pojavio.
- Bitne razlike između dvaju lokaliteta u kojima je provedeno istraživanje pojavile su se u vezi s pitanjima socijalne kohezije i integracije. Kao tri najvažnija izvora različitosti u jednoj od zajednica navedeni su posjedovanje zemlje, bogatstvo i društveni status - iako te podjele nikomu nisu onemogućile pristup javnim službama niti su bile uzrok nasilju.
- Lokano sudjelovanje u kreiranju politike zajednice vrlo je nisko (i u skladu s niskim razinama građanskog sudjelovanja u mnogim dijelovima svijeta). Dok manjina aktivista aktivno djeluje u zajednici, velik je dio populacije neaktivan.
- Ispitanici su prilično negativno ocijenili mjeru u kojoj se lokalno vodstvo u procesu odlučivanja vodi potrebama i brigama građana.
- Istodobno, odziv je na državne izbore visok - 90%.

Društveni kapital povezan s materijalnim statusom

Statističkom analizom rezultata istraživanja utvrđeno je šest domena društvenog kapitala. Rezultati pokazuju da ispitanici koji su tim domenama dodijelili visoke ocjene pridaju više važnosti integraciji različitih dijelova zajednice nego ljudi koji su im dali niske ocjene.

Rezultati upućuju na to da društveni kapital u svih šest domena ima pozitivnu funkciju i pruža mogućnost premošćivanja među različitim dijelovima zajednice. Kod zaposlenih ljudi unutar uzorka ocjene za šest domena društvenog kapitala uglavnom su bile više nego kod nezaposlenih. Ljudi koji nisu primali nikakve povlastice i ljudi s invalidnošću u jednoj su od domena društvenog kapitala davali uglavnom niže ocjene.

Ukupni rezultati pokazuju da je društveni kapital povezan s materijalnim statusom. To upućuje na ključnu ulogu koju hrvatske organizacije civilnog društva imaju u pružanju potpore i uključivanju marginaliziranih skupina građana u svoje aktivnosti, čime mogu pridonijeti povećanju društvenog kapitala u Hrvatskoj.

Održivi razvoj moguć je isključivo u suradnji svih triju sektora: javnoga i privatnog sektora te civilnog društva

Svi se uglavnom slažu da imamo velike mogućnosti za razvitak prema načelima održivog razvoja. O tome koliko je ideja održivog razvoja uistinu prihvaćena u Hrvatskoj i u kojoj su mjeri njegova načela postala dio svakodnevne prakse razgovarali smo s predstavnicima triju sektora: Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, Hrvatskoga poslovnog savjeta za održivi razvoj (HR PSOR) te udruge Zelena akcija.

A: Željko Bukša

U Hrvatskoj se sintagma *održivi razvoj* već godinama pojavljuje u medijima i načelnim programima. Zaštita okoliša usklađena s načelima održivog razvoja ističe se kao jedna od najvažnijih i najskupljih investicija nužnih za usklađivanje hrvatske zakonske teorije i prakse (propisa i njihove provedbe) s europskima, što je pak vrlo važan preduvjet za pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji. U Vladinoj Strategiji razvitka Republike Hrvatske *Hrvatska u 21. stoljeću* ističe se kako je "ključni razvojni koncept onaj održivog razvitka".

Tri sektora različito o održivom razvoju

Svi se uglavnom slažu da imamo velike mogućnosti za razvitak prema načelima održivog razvoja. O tome koliko je ideja održivog razvoja prihvaćena u Hrvatskoj i u kojoj su mjeri njegova načela postala dio svakodnevne prakse razgovarali smo s predstavnicima triju sektora: Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, Hrvatskoga poslovnog savjeta za održivi razvoj (HR PSOR) te udruge *Zelena akcija*.

Dok u Ministarstvu smatraju da je stanje prilično dobro, predstavnici gospodarstva i nevladinih udruga nisu prezadovoljni provedbom načelnih opredjeljenja o usmjeravanju Hrvatske na održivi razvoj.

Zadatak je države izrada nacionalne strategije održivog razvoja

U Ministarstvu ističu da je glavni zadatak svake države u području održivog razvoja izrada nacionalne strategije održivog razvoja, što će Ministarstvo, kao nacionalni koordinator, uskoro i pokrenuti. Tim se strateškim dokumentom planira zacrtati budući razvoj Hrvatske na načelima održivosti. Trebamo naime biti svjesni da ćemo, kao država i društvo, imati to više koristi što prije realiziramo smjernice održivog razvoja, jer koncept održivog razvoja otvara

mnoge mogućnosti za razvoj grana gospodarstva koje su prijateljske prema okolišu te to treba mudro osmisliti, kažu u Ministarstvu.

Upozoravaju međutim na to da je održivi razvoj nemoguće postići bez aktivnog sudjelovanja svih subjekata, što znači da nitko od nas nije oslobođen odgovornosti. Primjena načela održivog razvoja isto je tako i put u globalne integracijske procese, kojima kao država i društvo trebamo težiti.

Provedba načela održivog razvoja u novim tijelima i projektima

Načela održivog razvoja na razini države, kažu u Ministarstvu, provodi lani osnovan Savjet za zaštitu okoliša, sukladno prihvaćenim milenijskim ciljevima, i to sustavno rješavajući probleme zbrinjavanja divljih odlagališta otpada, projektima održivog razvoja otoka, projektom *Coast* te drugim međunarodnim projektima održivog razvoja koji se izvode u Hrvatskoj i u kojima Ministarstvo aktivno sudjeluje. Ministarstvo namjerava osnovati i Savjet za održivi razvoj, čime će se djelomice rasteretiti Savjet za zaštitu okoliša.

Ministarstvo je stalno aktivno i u UN-ovoj Komisiji za održivi razvoj. U travnju ove godine na zasjedanju te komisije državni tajnik za zaštitu okoliša dr. sc. Nikola Ružinski istaknuo je da će Hrvatska izabrati model koji će uravnotežiti ekonomske mogućnosti, društvenu osjetljivost i nužnost očuvanja okoliša. Novi dvogodišnji radni ciklus te komisije posvećen je energetici, industriji i zaštiti atmosfere, a Ministarstvo upravo koordinira izradu domaćeg izvješća iz tih područja, navode u Ministarstvu.

Napominju da na razini države postoji jako dobra koordinacija i suradnja državnih upravnih tijela, županija i lokalnih zajednica. Ministarstvo sudjeluje i podupire sve programe i projekte koji se realiziraju pri drugim ministarstvima.

Sintagma *održivi razvoj* često se pogrešno interpretira

Na kraju u Ministarstvu ističu da i u budućnosti namjeravaju jačati suradnju s civilnim i gospodarskim sektorom te obrazovati širu javnost i ciljane skupine o održivom razvoju. Naime, čini im se da građani nemaju točnu predodžbu o tome što je to uopće održivi razvoj. Često smo svjedoci toga kako se sintagma *održivi razvoj* pogrešno interpretira, što svjesno, što iz neznanja. Napominju da takve pogrešne interpretacije dolaze podjednako iz gospodarskog sektora, koji u sintagmi *održivi razvoj* vidi samo riječ *razvoj*, ali i iz civilnog sektora, koji održivi razvoj poistovjećuje s konzervativnim koncepcijama zaštite okoliša. Ministarstvo svoju važnu ulogu vidi među ostalim i u tome da poradi na podizanju svijesti i edukaciji za održivi razvoj te da financijski podupre projekte nevladinih udruga koje se bave edukacijom i promidžbom koncepta održivog razvoja.

Stajalište velikih tvrtki okupljenih u HR PSOR-u

Ravnateljica HR PSOR-a Mirjana Matešić kaže da najprije treba razjasniti značenje održivog razvoja. O njemu se mnogo govori pa već pomalo dolazi do zasićenja, a pravo značenje te sintagme, uza sve to, ostaje nejasno. Postoji stotinu definicija održivog razvoja, no možemo reći da je jedina prava ona koja govori o ekonomskom razvoju, jer bez ekonomskoga nema ni

održivog razvoja. Dakle, održivi je razvoj stvaranje dodane vrijednosti pri kojem se pozornost posvećuje i socijalnoj i ekološkoj komponenti, kaže Mirjana Matešić.

Koliko se u Hrvatskoj pri planiranju gospodarskog rasta u obzir uzimaju i druge dvije spomenute komponente? Prema njezinim riječima, svijetlih primjera ima vrlo malo, gotovo isključivo u privatnom sektoru, u onih nekoliko osviještenih kompanija okupljenih u udrugu Hrvatski poslovni savjet za održivi razvoj.

"Veoma malen broj nevladinih udruga bavi se tom problematikom na ozbiljan i prihvatljiv način. Međutim, kako je za ekonomski razvoj Hrvatske i dalje najodgovornija država, ona ima i najveću odgovornost u promicanju te ideje. Razlog leži u tome što još nisu uspostavljeni okvir i strategija razvoja, zakonodavstvo se svakodnevno nadopunjuje raznim propisima upitne kvalitete, čija primjena i posljedice na gospodarski razvoj Hrvatske nisu dovoljno proučeni. U takvu okružju veoma je teško ostati dosljedan filozofiji održivog razvoja. Oni malobrojni koji usprkos svemu navedenom to ipak uspješno čine i ulažu znatne napore da svoje znanje i iskustvo podijele s drugima, ostaju uglavnom neshvaćeni. Potrebno je naime razumjeti da na primjerima tvrtki i cijelih zajednica koje uspješno primjenjuju tu filozofiju učimo da je održivi razvoj moguć samo ako se u proces planiranja uključe svi relevantni dionici. Snažni partnerski odnosi i kontinuirani konstruktivni razgovori predstavnika javnoga i privatnog sektora te civilnog društva mogu uroditi idejama koje će odrediti razvojni put uz poštovanje svih interesa", kaže ravnateljica HR PSOR-a Mirjana Matešić.

Stajalište nevladina sektora - primjer *Zelene akcije*

Među predstavnicima nevladina sektora osobom najupućenijom u održivi razvoj smatra se Tomislav Tomašević iz zagrebačke *Zelene akcije*. On je ujedno mlađi savjetnik UNEP-a za područje Europe, a bio je i predstavnik mladih te nevladinih organizacija u izaslanstvu Republike Hrvatske na Svjetskom *summitu* o održivom razvoju.

Tomašević odmah ističe da je Hrvatska, skupa s SAD-om, Australijom, Monakom i Zambijom, među 84 zemlje potpisnice Kyotskog protokola koje još nisu ratificirale taj dokument o smanjenju emisija stakleničnih plinova. Ukupno je 157 država ratificiralo ili prihvatilo Protokol iz Kyota, ali ne i Republika Hrvatska. Na svim međunarodnim konferencijama o održivom razvoju u posljednjih 5 godina hrvatska diplomacija pregovara samo o jednome - kako poboljšati uvjete za Hrvatsku vezane uz Protokol iz Kyota, jer je u baznoj 1990. godini hrvatska industrija bila devastirana te smo imali razmjerno nisku razinu emisija ugljičnog dioksida. Prema stajalištu državnih institucija, smanjenje od 5 % u odnosu na baznu godinu kočilo bi hrvatski industrijski razvoj. Iako je Hrvatska mala zemlja i svojim emisijama neznatno utječe na klimatske promjene, zbog ovakva nastupa u međunarodnoj zajednici kad je riječ o održivom razvoju, rejting joj je itekako pao te teško može izgraditi imidž male ekološke turističke zemlje.

Uz Protokol iz Kyota Hrvatska nije ratificirala ni Aarhušku konvenciju

Jedna od vremenski točno utvrđenih obveza u Johannesburgskom planu provedbe, dogovorenome na Svjetskom *summitu* UN-a o održivom razvoju 2002., bila je i obveza da vlade do 2005. godine počnu provedbu nacionalnih strategija održivog razvoja, koje su prije toga trebale izraditi u suradnji s interesnim skupinama. Sukladno tomu, Vlada RH početkom

2003. počela je izradu takve strategije, no na tome je sve i ostalo. Pri kraju 2005. godine proces izrade takve strategije nije ni počeo, a kamoli provedba. Koncept održivog razvoja uvjetuje suradnju vlada s devet interesnih skupina: s nevladinim udrugama, ženama, mladima, farmerima, sindikatima, poduzećima, znanstvenicima, starosjedilačkim narodima i lokalnim vlastima. Što se tiče sudjelovanja tih interesnih skupina u kreiranju politike zaštite okoliša i održivog razvoja, dovoljno je reći da Hrvatska, unatoč obećanjima čak trojice ministara zaštite okoliša u posljednjim godinama, još nije ratificirala Aarhušku konvenciju. Ta je europska konvencija najvažniji instrument sudjelovanja građana u zaštiti okoliša i održivom razvoju .

Hrvatska trenutačno prolazi kroz proces prilagodbe legislative pravnoj stečevini Europske unije; a u *acquisu* se okoliš ističe kao jedno od područja na kojem Hrvatska najviše zaostaje u odnosu na standarde EU-a. Iako EU to uvjetuje u procesu, državne institucije ne uključuju u dovoljnoj mjeri nevladine udruge u postupke prilagodbe zakona vezanih uz okoliš, koji gotovo uvijek prolaze hitnu parlamentarnu proceduru. Jedino oruđe udrugama zasad nudi Zakon o pravu na pristup informacijama, koji institucije međutim još nedovoljno primjenjuju, kaže Tomašević.

Što se tiče privatnog sektora, kao jednoga od dionika u održivom razvoju, Hrvatska ima sreću što je jedna od samo nekoliko europskih zemalja u kojima se poslovni sektor organizirao u Poslovni savjet za održivi razvoj. Iako Savjet okuplja većinom progresivne tvrtke, u njemu se nalaze i tvrtke za koje bi čovjek prije rekao da se koriste održivim razvojem kao reklamom, a u stvarnosti im je glavni cilj ipak bezuvjetni kratkoročni profit, napominje Tomašević.

Novac za okoliš - dugoročna investicija

Jedan od osnovnih problema kad govorimo o poslovnom sektoru u Hrvatskoj jest to što većina poduzeća novac potrošen na okoliš, pa i na socijalna davanja, i dalje smatra troškom, a ne dugoročnom investicijom. Većina hrvatskih poduzetnika još nije svjesna toga da je održivi razvoj nuždan za dobru dugoročnu budućnost. Drugi je problem to što je poslovni sektor velik konglomerat u kojem ne sudjeluju samo progresivni poslovni subjekti nego i oni koji devastiraju okoliš.

Hrvatska, iako je malena zemlja, doista ima veliko bogatstvo prirodnih resursa, od Jadranskog mora i velike količine pitke vode, do šuma, bioraznolikosti, plodnog tla i povoljnih uvjeta za obnovljive izvore energije. Može dostići održivi razvoj samo ako se racionalno koristi tim resursima te temelji svoj razvoj na visokotehnološkoj industriji koja se koristi visokokvalificiranom radnom snagom i ne onečišćuje okoliš, na organskoj poljoprivredi bez genetičkih preinaka koja plasira kvalitetne i skupe proizvode na tržište EU-a, na velikom udjelu uslužnih djelatnosti, posebice održivoga elitnog turizma na obali i ekoturizma u unutrašnjosti, te na djelotvornome i štedljivome energetske sustavu koji podupire taj razvoj, a zasniva se na obnovljivim izvorima energije. Državni projekti kao što je DružbaAdria definitivno se ne uklapaju u takvu sliku, zaključuje Tomašević.

U New Yorku je upravo završio takozvani *Milenijski +5 summit* . Naime, svjetski su se vođe, nakon Milenijskog *summita* održanoga prije pet godina, ponovno okupili da procijene napredak u ostvarivanju ciljeva iz Milenijske deklaracije ili, kako se ona popularno naziva, Milenijskih ciljeva razvoja. Ciljevi se odnose na rješavanje ili smanjivanje glavnih problema

održivog razvoja svijeta do 2015. godine: gladi, nedostatka pitke vode, nepismenosti, bolesti, uništavanja okoliša.

UN je izračunao da je za postizanje milenijskih ciljeva na godinu potrebno izdvojiti dodatnih 70 milijardi USD. Kad bi razvijene zemlje izdvajale 0,7 % BDP-a, što su obećale 1992. u Riju, za održivi razvoj svijeta na godinu bi odlazilo dodatnih 150 milijardi USD. Samo za usporedbu, razvijene vlade svijeta na godinu troše oko 350 milijardi USD na poljoprivredne subvencije svojim farmerima kako bi spriječile penetraciju prehrambenih proizvoda iz zemalja u razvoju na njihova tržišta te čak 900 milijardi USD na proizvodnju oružja.

Tijelo UN-a s mandatom da koordinira proces promicanja koncepta održivog razvoja, UN-ova Komisija za održivi razvoj, nakon protekloga dvogodišnjeg ciklusa, u kojem su glavne teme bile posvećene vodi, sanitaciji i naseljima, ima nov program rada. Sljedeći dvogodišnji ciklus, koji počinje 2006. godine, bit će posvećen energiji, industrijskom razvoju, onečišćenju zraka i klimatskim promjenama.

Kako sačuvati arhivsko gradivo organizacija civilnog društva

Autorica: mr. sc. Živana Heđbeli

Arhivsko gradivo organizacija civilnog društva ključan je izvor za razumijevanje političke, socijalne i svake druge povijesti druge polovice 20. i početka 21. stoljeća. Stoga je potrebno, a to je i obveza današnje generacije prema budućima, posvetiti punu pozornost pitanjima čuvanja i zaštite arhivskoga ili registraturnoga gradiva organizacija civilnog društva.

Što je arhivsko gradivo i kako nastaje?

Arhivsko su gradivo zapisi i dokumenti nastali pri obavljanju djelatnosti pravnih ili fizičkih osoba, a od trajne su važnosti za kulturu, povijest i druge znanosti, bez obzira na mjesto i vrijeme njihova nastanka te neovisno o obliku i tvarnom nosaču na kojem su sačuvani. Zapisi ili dokumenti poglavito su spisi, isprave, pomoćne uredske i poslovne knjige, kartoteke, karte, nacrti, crteži, plakati, tiskovnice, slikopisi, pokretne slike (filmovi i videozapisi), zvučni zapisi, mikrooblici, strojno čitljivi zapisi i datoteke, uključujući i programe te pomagala za njihovo korištenje.

Arhivsko gradivo nastaje odabirom iz registraturnoga gradiva. Registraturno je gradivo cjelina zapisa i dokumenata nastalih ili primljenih tijekom djelovanja i rada pojedine pravne ili fizičke osobe. Registraturno gradivo smatra se arhivskim gradivom u nastajanju te se glede njegove zaštite primjenjuju odredbe Zakona o arhivskom gradivu i arhivima (NN 105/1997, 64/2000) i drugih propisa: Popisa imalaca arhivske i registraturne građe prve i druge kategorije u nadležnosti Arhiva Hrvatske (NN 15/1989), Pravilnika o vrednovanju te postupku odabiranja i izlučivanja arhivskoga gradiva (NN 90/2002), Pravilnika o predaji arhivskoga gradiva arhivima (NN 90/2002), Pravilnika o zaštiti arhivskog i registraturnoga gradiva izvan arhiva (NN 63/2004), Pravilnika o stručnom usavršavanju i provjeri stručne osposobljenosti djelatnika u pismohranama (NN 93/2004). Arhivsko je gradivo od interesa za Republiku Hrvatsku i pod njezinom je osobitom zaštitom.

Arhivsko i registraturno gradivo zaštićeno je bez obzira na to u čijem je vlasništvu ili posjedu, odnosno kod koga se nalazi, te bez obzira na to je li registrirano ili evidentirano. Stvarateljima arhivskoga i registraturnoga gradiva smatraju se pravne ili fizičke osobe čijim djelovanjem i radom ono nastaje. Imateljima arhivskoga i registraturnoga gradiva smatraju se pak pravne i fizičke osobe koje su vlasnici ili posjednici gradiva, koje njime upravljaju ili ga drže s bilo kojeg naslova.

Privatnim arhivskim gradivom smatra se arhivsko gradivo nastalo djelovanjem privatnih pravnih i fizičkih osoba, ako nije nastalo pri obavljanju javnih ovlasti ili pri obavljanju javne službe te ako nije u državnom vlasništvu. Hrvatski državni arhiv utvrđuje popis imatelja arhivskoga gradiva u privatnom vlasništvu za koje, prema svojoj stručnoj ocjeni, utvrdi da je od interesa za državu.

I udruge su dužne čuvati svoje arhivsko gradivo

Iako udruge civilnog društva toga često nisu svjesne, i pri njihovom radu nastaje registraturno i arhivsko gradivo. Pravne osobe svoju djelatnost u pravilu obavljaju uredskim poslovanjem, što podrazumijeva prikupljanje podataka o relevantnim činjenicama, odabiranje i klasificiranje prikupljenih podataka s gledišta korisnosti te čuvanje na način koji osigurava brzo kompletiranje i korištenje, pretraživanje i traženje radi obrade i donošenja ključnih i drugih odluka.

Uredno uredsko poslovanje temeljni je preduvjet dobrog rada organizacije. Organizacije civilnog društva uglavnom nemaju formalizirano i uređeno uredsko poslovanje. To je s jedne strane posljedica toga što ih nijedan zakon na to ne obvezuje, a s druge toga što organizacije svoja sredstva i ljude usmjeravaju ponajprije na svoju primarnu djelatnost, pri čemu je sve ostalo, osobito ako ih zakon na to izričito ne prisiljava, za njih od drugorazredne važnosti. Vodstvo, zaposlenici i volonteri organizacija civilnog društva često, djelomice i zbog nedostatka materijalnih i ljudskih resursa, ne posvećuju dovoljno pozornosti uredskom poslovanju svoje organizacije te je gradivo nesređeno i nepopisano, a pojedini se dokumenti nakon nekog vremena ili uopće više ne mogu naći.

Organizacija civilnog društva koja želi organizirati svoje uredsko poslovanje i srediti svoje gradivo može naći dobre, praktične savjete o tome kako to učiniti u priručniku Međunarodnoga arhivskog vijeća *THE RECORDS OF NGOS, MEMORY ... TO BE SHARED A practical guide in 60 questions* (International Council on Archives, 2004, ISBN/ISSN: 2-9521932-2-3), koji je besplatno dostupan na URL-u: <http://www.ica.org>

Međunarodna organizacija za normizaciju prihvatila je 2001. međunarodni standard *ISO 15489 Information and documentation - Records management*. ISO standardi odnose se na upravljanje klasičnim i digitalnim dokumentima, neovisno o materijalnim značajkama i logičkoj strukturi zapisa. Državni zavod za normizaciju i mjeriteljstvo vodi katalog hrvatskih norma. Prihvaćene, odnosno hrvatske norme koje se odnose na upravljanje spisima jesu: HRN ISO 15489-1:20021. izd. pr.(en)20 str. (E)TO 46. Informacije i dokumentacija - Upravljanje spisima - 1. dio: Općenito; HRN ISO/TR 15489-2:20021. izd. pr.(en)40 str. (H)TO 46. Informacije i dokumentacija - Upravljanje spisima - 2. dio: Smjernice; HRN ISO 11108:20021. izd. pr.(en)5 str. (B)TO 46. Informacije i dokumentacija - Arhivski papir - Zahtjevi za postojanost i trajnost.

Obveze imatelja privatnoga arhivskoga gradiva

Sukladno vrijedećim arhivskim propisima, imatelji privatnoga arhivskoga gradiva koji prema bilo kojoj osnovi čuvaju arhivsko gradivo ili pojedinačne dokumente trajne vrijednosti obvezni su:

- obavijestiti mjerodavni državni arhiv o posjedovanju gradiva
- čuvati gradivo i poduzimati mjere potrebne za njegovo sigurno čuvanje i zaštitu
- srediti gradivo i izraditi popis
- dopustiti ovlaštenoj osobi mjerodavnoga državnog arhiva da pregleda gradivo i prema potrebi provede sigurnosno snimanje.

Ako imatelj privatnoga arhivskoga gradiva nije u mogućnosti srediti gradivo i izraditi popis, dužan je dopustiti mjerodavnomu državnom arhivu da to učini o svojem trošku. Na području Republike Hrvatske, uz Hrvatski državni arhiv, središnji i matični državni arhiv, djeluje 13 državnih područnih arhiva: u Bjelovaru, Dubrovniku, Gospiću, Karlovcu, Osijeku, Pazinu, Rijeci, Sisku, Slavonskom Brodu, Splitu, Varaždinu, Zadru i Zagrebu. Područje koje svojom djelatnosti pokriva svaki od tih državnih područnih arhiva može se naći na URL-u:

<http://www.arhiv.hr/hr/drugi-arhivi/fs-ovi/arhivi-hrvatska.htm>

Arhivsko gradivo udruga dio je društvenog pamćenja

Arhivsko gradivo čini osnovni temelj pamćenja sveukupne prošlosti nekog društva, države, naroda, organizacije i pojedinca. Dokumenti nastaju iz praktičnih potreba, kako bi se sačuvali zapisi o javnopravnim, privatnopravnim, sudbenim, upravnim, političkim i ostalim pravnim poslovima i događajima te kako bi se dokazale ili ilustrirale činjenice. Gradivo se smatra kulturnim dobrom, povijesnim i znanstvenim izvorom čija je najvažnija funkcija korištenje.

Gradivo organizacija civilnog društva sastavni je i nezaobilazni dio društvenog pamćenja. Za ispravno i uravnoteženo razumijevanje vlastite povijesti nužno je gradivo nastalo radom tijela uprave, ali i gradivo pojedinaca i organizacija civilnog društva. Gradivo organizacija civilnog društva ključan je izvor za razumijevanje političke, socijalne i svake druge povijesti druge polovice 20. i početka 21. stoljeća. Stoga je potrebno, a to je i obveza današnje generacije prema budućima, posvetiti punu pozornost pitanjima čuvanja i zaštite gradiva organizacija civilnog društva.

Dostupnost dokumenata nastalih radom organizacija civilnog društva istraživačima, znanstvenicima i svim građanima omogućuje objektivnije shvaćanje naše prošlosti, intelektualno i fizičko čuvanje gradiva organizacija, pohranu dokaza o njihovom postojanju i radu. Sagledavajući i objektivno učeći iz svoje povijesti, stvaramo čvrste temelje za bolju budućnost.

<http://www.osa.ceu.hu/> Open Society Archives

<http://www.archives.gov> National Archives & Records Administration

<http://www.collectionscanada.ca> National Archives of Canada

<http://www.iue.it/ECAarchives> Historical Archives of the European Union

Pitate? Odgovaramo.

Odgovara: Veronika Borčić, suradnica za financijsko praćenje i evaluaciju

Troškovi službenog putovanja

Kako isplatiti troškove službenog putovanja u neprofitnim organizacijama osobama koje za svoj rad u neprofitnoj organizaciji ostvaruju naknadu?

Odredbama novog Pravilnika o porezu na dohodak, koji je objavljen u *Narodnim novinama* br. 95/05, a u primjeni je od 11. kolovoza 2005. godine, propisana je mogućnost neoporezive naknade nekih troškova nastalih na službenom putovanju osobama koje za svoj rad u neprofitnoj organizaciji ostvaruju naknadu.

Prema odredbama članka 7. stavka 6. tog pravilnika, oporezivim primicima ne smatraju se naknade isplaćene ne temelju službenih putovanja fizičkim osobama koje u neprofitnim organizacijama obavljaju poslove iz njihova djelokruga, odnosno za njihove potrebe i uz naknadu, pod uvjetom da računi o obavljenim uslugama prijevoza i noćenja glase na isplatitelja - neprofitnu organizaciju.

Primici na temelju naknada za službena putovanja odnose se na službena putovanja za potrebe neprofitnih organizacija.

Ako neprofitna organizacija isplaćuje dnevnice, korištenje privatnim automobilom u službene svrhe do 2 kune po prijeđenom kilometru ili naknadu troškova prijevoza i smještaja, a računi za obavljenju uslugu prijevoza i smještaja ne glase na neprofitnu organizaciju, isplaćena naknada podliježe oporezivanju na način propisan za drugi dohodak.

Sadržaj putnog naloga

Koje podatke treba sadržavati putni nalog?

Važno je istaknuti da je člankom 14. stavkom 2. Pravilnika predložen sadržaj putnog naloga.

Neovisno o tome u kojem se obliku izdaje, putni nalog kao vjerodostojna isprava sadržava osobito sljedeće podatke: nadnevak izdavanja, ime i prezime osobe koja se upućuje na službeno putovanje, mjesto u koje osoba putuje, svrhu putovanja, vrijeme trajanja putovanja, vrijeme polaska na put, podatke o prijevoznom sredstvu kojim se putuje (ako se putuje automobilom, potrebno je navesti marku i registracijsku oznaku automobila, početno i završno stanje brojila prijeđenih kilometara), vrijeme povratka s puta, potpis ovlaštene osobe, pečat, obračun troškova, likvidaciju obračuna te izvješće s puta.

Dokazivanje putnih troškova

Koje se isprave prilažu putnom nalogu radi dokazivanja nastalih troškova?

Isplate putnih troškova priznaju se na temelju vjerodostojnih isprava koje se prilažu uz putni nalog (računi, obračuni, odluke, potvrde o cijeni karata i drugo), npr. računi za utrošeno gorivo (ako se putuje osobnim vozilom) računi za cestarine, putne karte, računi za smještaj i dr.

Za gorivo se od 1. siječnja 2005. godine isplaćuju 2 kune prema prijašnjem kilometru.

Kako osigurati kvalitetu za neprofitne organizacije

Kvalitetu je teško definirati. Lakše je to učiniti ako govorimo o nekom proizvodu, no čim je riječ o uslugama i procesima, a takav je slučaj i s nevladinim organizacijama, stvari postaju složenije. Kvalitetu možemo pokušati odrediti tako što ćemo reći da je posrijedi nastojanje da se radi na bolji način, i to i u smislu usluga koje organizacija nudi i u pogledu upravljanja organizacijom.

Aurorica: Morana Smodlaka Krajnović

AED je u sklopu programa CroNGO, uz financijsku potporu Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID), objavio prvi hrvatski priručnik osiguranja kvalitete za neprofitne organizacije. Priručnik se temelji na sustavu PQASSO (Sustav praktičnog osiguranja kvalitete za male organizacije) i razvijen je u suradnji s organizacijom *Charities Evaluation Services* iz Ujedinjenoga Kraljevstva i s radnom skupinom sastavljenom od predstavnika šest hrvatskih udruga.

Što je osiguranje kvalitete i zašto je ono važno za organizacije civilnog društva?

Vrlo često udruge se pitaju kako rade, kakve su u usporedbi sa sličnim organizacijama i kako mogu poboljšati i unaprijediti svoj rad.

Kvalitetu je teško definirati. Lakše je to učiniti ako govorimo o nekom proizvodu, no čim je riječ o uslugama i procesima, a takav je slučaj i s nevladinim organizacijama, stvari postaju složenije. Kvalitetu možemo pokušati odrediti tako što ćemo reći da je posrijedi nastojanje da se radi na bolji način, i to i u smislu usluga koje organizacija nudi i u pogledu upravljanja organizacijom.

Udruga koja želi biti "kvalitetna organizacija" svojim korisnicima mora pružiti dobre usluge, no istodobno svojim donatorima mora pokazati kompetentnost, transparentnost i dobro upravljanje resursima. Katkad se čak i organizacije koje pružaju kvalitetne usluge moraju dobro potruditi ne bi li to dokazale onima koji su izvan organizacije.

Ključna pitanja za procjenu kvalitete usluga i procesa

Ako ste zainteresirani za kvalitetu rada svoje organizacije, ključna pitanja koja si morate postaviti jesu sljedeća:

- Što pokušavate postići svojim radom?

- Kako znate jeste li u tome uspjeli?
- Što činite s informacijama koje prikupljate?
- Jeste li onoliko dobri koliko to želite biti ili koliko biste mogli biti?
- Kako znate koliko biste dobri mogli biti?

Uz pomoć sustava osiguranja kvalitete organizacija može odgovoriti na ova i druga pitanja.

Sustav osiguranja kvalitete jest sustav koji vam omogućuje da otkrijete potrebe svojih korisnika i da odgovorite na njih te tako budete u mogućnosti dosljedno pružati primjerenu uslugu u skladu s dogovorenim standardima.

Iz primjene sustava osiguranja kvalitete vaša organizacija može izvući sljedeće koristi:

- jasno definiranu i usuglašenu svrhu organizacije
- bolje organiziranu i koordiniranu organizacijsku strukturu i strukturu upravljanja
- bolje odgovaranje na potrebe korisnika i pružanje kvalitetnijih usluga
- unaprijeđeni timski odnosi i komunikacija unutar tima
- motivirano osoblje i volonteri koji u organizaciji mogu razvijati svoje potencijale
- veće priznanje i potpora za vaš rad od lokalne zajednice, korisnika i donatora.

SOKNO - prvi sustav osiguranja kvalitete za neprofitne organizacije u Hrvatskoj

SOKNO se zasniva na PQASSO-u (*Practical Quality Assurance System for Small Organisations*), sustavu osiguranja kvalitete britanske udruge *Charities Evaluation Services* (CES) i najčešće korištenom sustavu osiguranja kvalitete u neprofitnom sektoru u Velikoj Britaniji.

Tijekom posljednje 3 godine AED, CES i radna skupina za osiguranje kvalitete u neprofitnim/nevladinim organizacijama, sastavljena od predstavnika šest hrvatskih udruga, uz financijsku potporu USAID-a, zajednički su radili na prilagodbi tog sustava hrvatskim prilikama. U tom razdoblju provedena je i pokusna primjena u kojoj je sudjelovala 21 udruga, a na temelju povratnih informacija i prijedloga napravljen je priručnik koji bi trebao odgovarati stvarnom okružju djelovanja neprofitnog sektora u Hrvatskoj.

Tko se može koristiti SOKNO-om?

Sustav je namijenjen malim i srednjim neprofitnim organizacijama ili projektnim timovima u većim organizacijama. Njime se mogu koristiti organizacije koje djeluju na područjima socijalne skrbi, zaštite okoliša, zdravstva, ali i one koje se bave javnim zagovaranjem i istraživanjima.

Kako primjenjivati SOKNO?

SOKNO se temelji na samoprocjeni i napravljen je tako da svima koji su uključeni u rad organizacije omogući da se uključe i u proces procjene kvalitete njezina rada.

Priručnik promovira kontinuirano poboljšanje kvalitete unutar organizacije i pokriva sljedećih 12 područja:

- planiranje za kvalitetu
- nadzor i upravljanje
- vođenje
- usmjerenost prema korisnicima
- zaposlenici i volonteri
- trening i razvoj

- upravljanje novcem
- upravljanje imovinom
- upravljanje aktivnostima
- umrežavanje i partnerstvo
- praćenje i evaluacija
- rezultati

Tri razine uspjeha

SOKNO omogućuje fleksibilan pristup razvijanju kvalitete vaše organizacije. Standard kvalitete na svakom od 12 područja podijeljen je na 3 razine, što olakšava postupno poboljšanje kvalitete usluga i organizacijske strukture.

Neke od osnovnih razlika među razinama jesu sljedeće:

1. razina

- definira minimalne zahtjeve koje svaka organizacija treba zadovoljiti kako bi poslovala u skladu sa zakonom
- pomaže identificirati i ispuniti sve pravne obveze organizacije

2. razina

- nadograđuje se na već ostvareno na 1. razini
- pretpostavlja da vaša organizacija ima resurse da se razvije i dalje od 1. razine
- zahtijeva od organizacije strateški pristup postizanju ciljeva i zadataka

3. razina

- nastavlja se i nadograđuje na dobar rad postignut na 1. i 2. razini
- zahtijeva sposobnost da djelujete kao vodeća organizacija za kvalitetu za druge organizacije u vašem području rada
- zahtijeva sustavnu procjenu svih aspekata djelovanja organizacije koja treba rezultirati mjerljivim promjenama.

Vaša bi organizacija trebala težiti da postigne 1. razinu na svih 12 područja kvalitete jer time dokazujete da poslujete u skladu sa zakonskim okvirom i da štite prava svojih korisnika, zaposlenika i volontera. Prva je razina temelj na kojem možete izgraditi snažnu organizaciju, nakon čega možete planirati daljnja poboljšanja radi dostizanja 2. i 3. razine.

Vrijeme potrebno za postizanje pojedine razine ovisi o samoj organizaciji. Važno je prisjetiti se da je primjena osiguranja kvalitete u organizaciji kontinuiran proces i ne treba ga požurivati nerealnim vremenskim rokovima.

Aktualni planovi za promociju SOKNO-a

AED i Radna skupina za osiguranje kvalitete, koju čine organizacije SMART iz Rijeke, Centar za mir, nenasilje i ljudska prava iz Osijeka te EOS iz Zagreba, početi će u listopadu 2005. aktivnu promociju SOKNO-a među hrvatskim neprofitnim organizacijama. U planu su i program uvježbavanja za buduće mentore za SOKNO te organizirana edukacija i mentorska potpora organizacijama koje se taj sustav odluče primjenjivati. Sam priručnik prodat će se po cijeni od 200 kuna, a tako prikupljen novac bit će upotrijebljen za tiskanje drugog izdanja SOKNO-a.

Kontakt za sve dodatne informacije i potporu u provedbi Sustava osiguranja kvalitete u vašoj organizaciji te za kupnju priručnika:

Morana Smodlaka Krajnović

AED

Ulica kralja Držislava 3/II

Zagreb

01/ 4500 309

morana.smodlaka@aed.hr

www.aed.hr

Novosti u izdavaštvu

Vodič kroz fondove Europske unije

Autorica: Ruža Beljan

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva upravo je objavila hrvatsko izdanje knjige *Vodič kroz fondove Europske unije*. Izdavač je engleskog izvornika *European Citizen Action Service (ECAS)* iz Bruxellesa. *Vodič* na jednome mjestu donosi pregled gotovo dvjestotinjak proračunskih stavaka i projekata Europske komisije otvorenih za financiranje različitih sektorskih projekata, a informacije su prikupljene s mnogobrojnih internetskih stranica Europske komisije. S obzirom na važnost zaklada u financiranju projekata udruga, *Vodič* cijelo jedno poglavlje posvećuje zakladama i drastičnu povećanju njihova broja u posljednjih 20 godina te donosi pregled najvećih zaklada koje djeluju u Europi.

Hrvatsko izdanje knjige *Vodič kroz fondove Europske unije - Pristup najvećem europskom donatoru* (u prijevodu Zorice Benci) zapravo je 11. izdanje te knjige, čiji je autor i izdavač izvornika *European Citizen Action Service (ECAS)* iz Bruxellesa.

Prema riječima izdavača izvornika, svrha je *Vodiča* osigurati pregled i na jednome mjestu prikupiti sve obavijesti razbacane na različitim internetskim stranicama mnogih odjela Europske komisije. U *Vodiču* se mogu pronaći osnovne informacije o programima, a navode se i internetske stranice na kojima su dostupne opširnije obavijesti.

Poznato je da je Europska komisija najveći europski donator. Procjenjuje se da je milijardu eura (iz ukupnog proračuna od oko 100 milijarda eura) na raspolaganju za projekte udruga, a i to je samo vrh ledenog brijega. U proteklih desetak godina same su udruge, uz potporu Europskog parlamenta, učinile mnogo kako bi se iz proračuna, usmjerenoga ponajprije na ekonomske strategije, povećalo izdvajanje za gotovo sva područja aktivnosti udruga građana.

Međutim, usto što ističe da je Europska komisija najveći europski donator, knjiga skreće pozornost na pozitivne i negativne strane financiranja iz fondova EU-a. S jedne strane, negativni aspekti kriju se u vrlo strogome i administrativno složenom sustavu uključenome u taj postupak. Pristup koji je prihvatila Komisija, kako stoji u knjizi, temelji se na mnogo, potrebni su velik oprez, vrlo razvijene vještine izrade projektnih prijedloga te sposobnosti upravljanja projektima financijama. Takav pristup može imati obeshrabrujući utjecaj na male udruge. S druge strane, rad s fondovima EU-a može biti koristan. Ne samo što pojačava sposobnost organizacije za financijsko upravljanje nego i obvezuje udruge da potraže partnere i na taj način šire svoje mreže na druge zemlje i drugačije tipove organizacija. Iskustvo koje se stječe u radu s fondovima EU-a olakšava i rad s drugim donatorima.

Za postavljanje *Vodiča* u kontekst hrvatskih prilika, osobito s obzirom na to da je Hrvatska tek nedavno počela pristupne pregovore s Europskom unijom, važno je istaknuti da u cijelome jednom poglavlju donosi tumačenje najvažnijih institucija EU-a i načina njihova rada te strukturu proračuna EU-a. Osim što čitatelja upoznaje s institucijama, donosi i savjete ECAS-a kako pristupiti prikupljanju sredstava iz fondova Europske unije, što je za udruge koje će se tek pripremati za te fondove od jednake važnosti kao i prikupljeni podaci o mnogobrojnim proračunskim stavkama što će im stajati na raspolaganju.

[Sa svih strana](#)

Održana međunarodna konferencija *EU i Hrvatska: Jačanje dijaloga civilnoga društva*

U Novinarskom domu u Zagrebu, pod pokroviteljstvom Vlade Republike Hrvatske te u zajedničkoj organizaciji Nacionalne zaklade i organizacije *European Citizens Action Service* iz Bruxellesa, 30. rujna 2005. godine održana je međunarodna konferencija *EU i Hrvatska - Jačanje dijaloga civilnoga društva*.

Konferencija je imala stotinjak sudionika, među kojima su bili predstavnici Vlade Republike Hrvatske, organizacijâ civilnog društva iz Hrvatske, institucijâ Europske unije, uglednih europskih nevladinih udruga iz Bruxellesa te organizacijâ civilnog društva iz Turske.

U raspravama tijekom Konferencije u središtu pozornosti bila su očekivanja organizacijâ civilnog društva iz Hrvatske od pristupanja Europskoj uniji te mogućnosti njihova aktivnog uključivanja u praćenje procesa pristupnih pregovora. Na temelju vrlo poticajne i aktivne rasprave, Nacionalna zaklada i *European Citizens Action Service* zaključili su da postoji zajedničko stajalište o sljedećim pitanjima:

1. Sudionici skupa izrazili su zadovoljstvo time što je Europska komisija pokrenula inicijativu jačanja dijaloga civilnog društva u EU-u i zemljama kandidatkinjama. Može se očekivati da će operacionalizacija te inicijative pridonijeti senzibiliziranju javnog mišljenja u država članicama EU-a za nužnost daljnjeg širenja Unije i potaknuti bolje razumijevanja EU-a u državama kandidatkinjama. Predstavnici organizacija civilnog društva iz Hrvatske izrazili su nadu i očekivanje da će Europska komisija ubrzo predložiti i operativne mjere za provedbu te inicijative u Hrvatskoj, kao što je već učinjeno u slučaju Turske. To bi bio važan doprinos jačanju sposobnosti organizacija civilnog društva u Hrvatskoj za aktivnu ulogu partnera državnim institucijama u približavanju Europe građanima te općenito za aktivniju ulogu u procesu priprema Republike Hrvatske za punopravno članstvo u Uniji.

2. Na Konferenciji je pozdravljena spremnost Gospodarskoga i socijalnog odbora EU-a da još više surađuje s organizacijama civilnog društva u Hrvatskoj, po uzoru na dobru praksu u drugim zemljama. Ipak, sa žaljenjem je konstatirano da, za razliku od svih drugih bivših zemalja kandidatkinja, Hrvatska nema mogućnost uspostaviti zajednički savjetodavni odbor s Gospodarskim i socijalnim odborom EU-a jer, prema tumačenju pravnih služba Europske komisije i Tajništva Vijeća EU-a, za to ne postoji pravna osnova u Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju. S obzirom na to da su zajednički savjetodavni odbori (*Joint Consultative Committees*) u svim bivšim zemljama kandidatkinjama imali vrlo važnu ulogu u promicanju interakcije između gospodarskih i socijalnih aktera organiziranoga civilnoga društva u EU-u i zemljama kandidatkinjama tijekom procesa priprema za pristupanje EU-u, Vladi RH upućuje se poziv da istraži mogućnost rješavanja problema pravne osnove za uspostavu zajedničkoga savjetodavnog odbora.

3. U kontekstu početka pregovora između Hrvatske i EU-a naglašena je važnost utvrđivanja jasnih kriterija za uključivanje predstavnika organizacija civilnog društva u radne skupine za pripremu pregovaračkih pozicija, odnosno nužnost nalaženja odgovarajućih mehanizama za savjetovanje s civilnim društvom o ključnim problemima u procesu pregovora.

4. Pozornost se posebno skreće na to da su u svim drugim zemljama kandidatkinjama, u okviru raspoloživih programa pretpristupne pomoći (PHARE), organizacije civilnog društva imale znatno više mogućnosti za učenje i pripremu za partnerski rad s institucijama EU-a nakon pristupanja nego što je to slučaj s Hrvatskom. U svim se zemljama pokazalo da je

program PHARE dragocjena mogućnost za jačanje interakcije sa srodnim organizacijama u EU-u i s institucijama Unije te za jačanje sposobnosti za praćenje implementacije zakonodavstva EU-a u sektorima u kojima civilno društvo ima važnu ulogu. U tom smislu Vlada RH poziva se da pri određivanju prioriteta za financiranje projekata u procesu programiranja predstojećih programa pomoći EU-a vodi brigu o jačanju kapaciteta civilnog društva kao o važnom cilju i prioritetu.

Predsjednica udruge *Deša* proglašena Vitezom Nacionalnog reda za zasluge

Jany Hansal, predsjednici udruge *Deša* iz Dubrovnika, veleposlanik Republike Francuske François Saint-Paul, u ime Predsjednika Republike Francuske, uručio je 17. listopada 2005. visoko odlikovanje Viteza Nacionalnog reda za zasluge.

To visoko francusko odličje Jany Hansal dodijeljeno je za doprinos u rješavanju socijalnih i humanitarnih problema što ga je ta udruga pružila u proteklih 10 godina djelujući u svojem gradu i regiji.

Mnogobrojni *Dešini* projekti realizirani su uz pomoć francuskih udruga i u suradnji s njima. Gđa Jany Hansal i danas aktivno surađuje s predstavnicama francuske Nacionalne federacije solidarnosti žena, s Udrugom *Susreti Sjever-Jug*, s Veleposlanstvom djece iz Versaillesa, s gradom Ruel-Malmaison i s drugima.

Vrijednost *Dešinih* projekata prepoznala je i Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva, što je i potvrđeno potporom projektu socijalnog poduzetništva *Ekonomsko osnaživanje žena*, koja je odobrena u iznosu najviše financijske potpore.

Međunarodna nagrada Dubaija za najbolja dostignuća u unaprjeđenju naseljenog okoliša (DIABP)

Dubai u Ujedinjenim Arapskim Emiratima i Program za ljudska naselja Ujedinjenih naroda (UN-HABITAT) šesti put organiziraju dodjelu Međunarodne nagrade Dubaija za najbolja dostignuća u unaprjeđenju naseljenog okoliša za godinu 2006. (*Dubai International Award for Best Practices to Improve the Living Environment - DIABP*).

Nagrada se dodjeljuje za inicijative koje:

- pridonose poboljšanju kvalitete života
- rezultat su suradnje javnoga, privatnoga i civilnog sektora
- održive su u društvenome, kulturnome i ekonomskom smislu te u smislu zaštite okoliša.

Ukupni fond nagrada iznosi 480.000 američkih dolara. Pravo sudjelovanja na natječaju, uz vladine organizacije i agencije, imaju i nevladine udruge, lokalna udruženja, privatni sektor, znanstveno-istraživačke institucije, mediji te javne i privatne zaklade.

Rok za predaju projekata, ako se želi dobiti povratna informacija o ispravnosti prijave u formalnom smislu, jest 31. siječnja 2006. Krajnji je rok za predaju projekata 31. ožujka 2006.

U listopadu 2006. planiraju se svečanost dodjele nagrada i međunarodna konferencija o razmjeni najboljih dostignuća u svrhu postizanja milenijskih razvojnih ciljeva.

Svi prijedlozi projekata predaju se na engleskom jeziku.

Više o nagradi, kriterijima ocjenjivanja i postupku odabira možete pročitati na internetskim stranicama:

www.unhabitat.org

www.bestpractices.org/bp2006

ili <http://dubai-award.dm.gov.ae.org>

Udruga MoSt iz Splita od 13. do 15. listopada 2005. u hotelu Medena u Trogiru organizirala 2. nacionalnu konferenciju o volonterstvu

Udruga MoSt iz Splita, pod pokroviteljstvom i uz financijsku potporu Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva, od 13. do 15. listopada 2005. u hotelu *Medena* u Trogiru organizirala je 2. nacionalnu konferenciju o volonterstvu pod motom *Volontiram, a ne moram!*

Udruga MoSt konferenciju je organizirala u partnerstvu s udrugama MI iz Splita, SMART iz Rijeke, Mrežom mladih Hrvatske iz Zagreba i Centrom za mir, nenasilje i ljudska prava iz Osijeka.

Na konferenciji je sudjelovalo 250 predstavnika i predstavnica udruga, škola, organizacija i institucija iz cijele Hrvatske koje se bave volonterstvom ili čije se djelovanje temelji na volonterском radu.

Tematska područja o kojima se raspravljalo na radionicama obuhvatila su glavna pitanja volonterstva. Stoga su radionice bile sljedeće: mladi i volonterstvo (moderatori Dražen Puljić i Lejla Šehić-Relić), volontiranje poslovnog sektora (moderatorice Duška Milinković i Gordana Forčić), edukacija o volontiranju i vođenju volonterskih programa (Bojana Čulum i Slobodan Škopelja), primjeri dobre prakse (moderatorice Elvira Lončar Tumir i Hrvojka Begović).

Posljednjeg dana konferencije, u subotu 15. listopada, održana je **volonterska akcija** čišćenja izvora rijeke Jadro u Solinu. Prije početka akcije volonteri udruge *Zeleni Dalmacije* održali su predavanje o važnosti rijeke Jadro za to područje.

Operacija : Grad - invazija neovisnih kulturnjaka na bivšu tvornicu *Badel*

Ovo ljeto za pripadnike neovisne zagrebačke kulture baš i nije bilo onako lagodno i bezbrižno kao inače. Razlog o kojem smo već govorili leži u *Operaciji : Grad*, desetodnevnoj manifestaciji koju su programski i organizacijski potpisali BLOK ili Lokalna baza za osvježavanje kulture i udruga arhitekata *Platforma 9.81*. Umjesto još jednoga festivalskog događaja koji se koristi već uobičajenim zagrebačkim izvedbenim ili galerijskim prostorima, *Operacija : Grad* specifična je, osim po trajanju te brojnosti i raznovrsnosti sudionika, ipak

najviše po tome što otkriva zapostavljene gradske resurse. Naime, od 8. do 17. rujna *Operacija : Grad* zaposjela je napuštene industrijske komplekse tvornica *Badel* i *Gorica* u Šubićevoj ulici te bivšu klaonicu *Zagrepčanke* u Heinzellovoj ulici.

Desetodnevna manifestacija obuhvatila je pedesetak najrazličitijih događaja, od kazališnih predstava i filmskih projekcija do izložaba, radionica, predavanja i ostaloga, čemu treba pridodati i dva festivala, Urbani festival i novoosnovani festival *Touch me!* Sveukupno sedamdesetak događaja, od kojih je pedesetak jednokratnoga, a ostali stalnog karaktera, organiziralo je 26 udruga, umjetničkih grupa i projektnih inicijativa, koje na jednome mjestu pokušavaju držati već spomenuti BLOK i *Platforma 9.81*, i time se, prema mišljenju Emine Višnjić iz koordinacije udruga *Cluture*, inače jedne od osnivačica Lokalne baze za osvježavanje kulture, pokazuje ne samo trenutačna aktivnost i stanje zagrebačke neovisne kulture nego i njezin potencijal za budućnost.

Ovu veliku manifestaciju financijski su poduprli Ministarstvo kulture, Gradski ured za kulturu Grada Zagreba, INA - Industrija nafte d.d., Čistoća d.o.o., Veletržnica d. d. i Hrvatska elektroprivreda. Projekt je poduprla i Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) programima koje provodi *Academy for Educational Development*.

Preuzeto s www.radio101.hr

Više o *Operaciji: Grad* na internetskoj stranici: www.operacijagrad.org

MiTO PRIJAVLUJEMO

Povodom Međunarodnog dana borbe protiv korupcije (9. prosinca) i Međunarodnog dana za ljudska prava (10. prosinca) Udruga za demokratsko društvo (UDD) iz Zagreba provela je antikorupcijsku kampanju pod motom:

M i T O P R I J A V L J U J E M O .

U okviru kampanje u desetak srednjih škola i gimnazija u Republici Hrvatskoj organizirane su radionice kojima je cilj na edukativan i zabavan način podići razinu svijesti mladih generacija koje stasaju u život o ovom velikom problemu brojnih zemalja svijeta.

om prigodom učenicima su podijeljene prigodne dopisnice **MiTO PRIJAVLUJEMO** koje je izradila udruga UDD s ciljem da informacije o institucijama u Republici Hrvatskoj koje se bave borbom protiv korupcije stignu do najširih slojeva javnosti - od pojedinaca, obitelji, javnih institucija, do poslovnog i nevladinog sektora.

Dopisnica ([PDF](#))

Plakat ([PDF](#))